

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Objekt inspirovaný folklorními prvky

diplomová práce

Autor: Bc. Jiří Sobotík

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství výtvarné výchovy pro základní umělecké školy
a střední školy

Vedoucí práce: Mgr. art. Mária Hromadová, ArtD.

Oponent práce: doc. Vlastimil Vodák, ak. mal.

Hradec Králové

2021

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Jiří Sobotík
Studium:	P18P0650
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství výtvarné výchovy pro ZUŠ a SŠ
Název diplomové práce:	Objekt inspirovaný folklorními prvky
Název diplomové práce AJ:	An object of work inspired by folklore elements

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá inspirací tradicí ve výtvarném umění 21. století. Diplomová práce bude především zaměřena na etnografickou oblast Haná. Didaktická část bude zaměřena na přípravu na vyučovací hodinu výtvarné výchovy. Výstupem je objekt inspirovaný folklorními prvky.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. České tradice v proměnách času: kroje - zvyky - umění. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-500-0. LUDVÍKOVÁ, Miroslava. Lidový kroj na Hané. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALĚ. Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X.

Garantující pracoviště:	Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. art. Mária Hromadová, ArtD.
Oponent:	doc. Vlastimil Vodák, ak. mal.
Datum zadání závěrečné práce:	18.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí Mgr. art. Márii Hromadové, ArtD. samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. art. Márii Hromadové, ArtD. za odborné vedení diplomové práce, za cenné poznámky, připomínky a také podnětné a inspirativní rady. Dále děkuji PhDr. Vlastimilu Havlíkovi, Ph.D., za ochodu a vstřícnost při konzultacích dané problematiky.

Anotace

SOBOTÍK, Jiří. *Objekt inspirovaný folklorními prvky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 102 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá etnografickou oblastí Haná, speciálně krojem, který byl na tomto území a měl svá specifika. V práci je popsáno území Hané, jak se postupně rozšiřovaly jeho hranice. Následně práce obsahuje popis textílí, ze kterých se kroje šily, a popis samotného mužského a ženského kroje. Poslední kapitola teoretické části je věnována výšivce. Z teoretické části vychází praktická část práce, která pojednává o procesu módní tvorby. Jako výstup byly zhotoveny čtyři pánské oděvy. Poslední částí je část didaktická, která se věnuje didaktickému projektu pro základní umělecké školy. V tomto projektu se žáci seznamují s krojem na Hané a učí se samostatně tvořit originální artefakty.

Klíčová slova:

Haná, kroj, oděv, didaktický projekt

Annotation

SOBOTÍK, Jiří. *An object of work inspired by folklore elements*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 102 pp. Diploma Thesis.

The thesis deals with the ethnographical region of Hana with a stress on folk costumes, which occurred in this region and distinguished its particularities. The thesis begins with the description of Hana region and the way of a gradual historical extension of its borders. Then, the thesis contains the description of textiles, which were used when Hana folk costumes were sewed, together with the description of men's and women's Hana folk costumes. The art of embroidery is mentioned too. The practical part of the thesis concerns the procedure of fashion production including the creation of four men's pieces of clothing. The last section addresses a didactic project for basic art schools pupils. The project acquaints the pupils with Hana folk costumes and learns the pupil how to create its own original artefacts.

Key words: Hana, folk costume, piece of clothing, didactic project

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část.....	11
1 Haná	11
2 Materiál, vazby a tkaniny, z nichž byly šity kroje na Hané	13
2.1 Materiál.....	13
2.2 Vazby tkaniny	17
2.3 Tkaniny	19
3 Mužský кроj.....	24
3.1 Košile.....	24
3.2 Kalhoty	25
3.3 Pás	26
3.4 Vesta	27
3.5 Kabátek	27
3.6 Kabát.....	28
3.7 Plášť.....	29
3.8 Kožich.....	29
3.9 Klobouk	30
3.10 Boty	31
3.11 Punčochy.....	31
3.12 Doplnky	31
4 Ženský кроj.....	33
4.1 Košile.....	33
4.2 Límec	35
4.3 Kanýr	36
4.4 Fěrtoch	36
4.5 Sukně	37
4.6 Spodnička.....	38
4.7 Zástěra.....	38
4.8 Živůtek.....	39
4.9 Kabátek	40
4.10 Kožich.....	41
4.11 Šatka	41
4.12 Čepec	42

4.13	Šátek	42
4.14	Přehoz	43
4.15	Úvodnice	44
4.16	Punčochy	44
4.17	Obuv	44
4.18	Rukavice	45
4.19	Šátek do ruky.....	45
4.20	Pantla	45
5	Výšivka.....	45
5.1	Výšivka s rostlinným motivem.....	47
5.2	Výšivka s geometrickým vzorem	48
5.3	Barevnost	49
	Praktická část.....	50
6	Tvorba kolekce.....	50
6.1	Tvorba oděvů.....	52
6.2	Vzory a návrhy oděvů.....	53
6.3	Postup realizace oděvů.....	59
	Didaktická část.....	61
7	Výtvarně didaktický projekt	61
7.1	Téma hodiny: exkurze do modrotiskařské dílny	61
7.2	Téma hodiny: ornament	62
7.3	Téma hodiny: tisk vzoru	66
7.4	Téma hodiny: zástěra.....	68
7.5	Téma hodiny: Figurální kresba.....	70
7.6	Téma hodiny: Muzeum hanáckého kroje.....	72
7.7	Téma hodiny: tvorba návrhu trička.....	73
7.8	Téma hodiny: tričko na míru	75
7.9	Téma hodiny: Malba na textil a kompletování.....	77
	Závěr	79
	Prameny a literatura	80
	Přílohy	88

Úvod

V diplomové práci jsem se zaměřil především na hanácký kroj a to tak, že cílím na jeho zmapování a popis. Toto téma jsem zvolil, protože jsem v poslední době pocítil touhu dozvědět se něco o mých předcích a o etnografické oblasti Haná, ze které pocházím. Při studiu jsem se zabýval také architekturou na Hané, ale kroj jsem chtěl prozkoumat více do hloubky.

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních částí: teoretická část, praktická část a didaktická část. Tématem a východiskem pro všechny tyto části je kroj.

První kapitola teoretické části diplomové práce se zabývá vlastní etnografickou oblastí Hané, a to po stránce geografické. Je zmíněna geografická poloha Hané a její umístění v kontextu celé Moravy a vztah k ostatním oblastem tohoto územního celku. Popsáno je také kolísání rozlohy Hané s ohledem na historický vývoj Moravy.

Následuje kapitola o tom, z jakých materiálů byly zhotovené tkaniny, z nichž se následně kroj šil. Úvod kapitoly se věnuje historii a popisu zpracovávaného nebo dováženého vlákna jako základu každé tkaniny. Následuje podkapitola o vazbách tkaniny, ve které jsou popsány základní vazby tkanin. Závěr Kapitoly se věnuje tkaninám. Poskytuje ucelený přehled druhů tkanin a jejich popis, ze kterých byl kroj zhotoven. Po této kapitole se dostáváme k popisu jednotlivých částí kroje mužského a ženského. Kroj je sestaven z mnoha dílů, které podléhají složité úpravě a péči. Teoretickou část završuje kapitola o výšivce, která zdobila kroje na Hané.

Na teoretickou část navazuje část praktická, ve které jsou vytvořeny čtyři pánské oděvy inspirované hanáckým krojem, a to především výšivkou na krojových součástech mužského kroje. Postup výroby je zde podrobně popsán včetně procesu hledání inspirace, vzoru, konstrukce střihu a následně realizace těchto čtyř oděvů v moderních střížích, které mají za cíl oslovit mladší generaci. Všechny stříhy jsou originální a vytvořené na míru. V praktické části je také rozhovor s návrhářkou a stylistkou Šárkou Strnadovou o procesu módní tvorby a stručně popsána tvorba autorů, kteří se tímto tématem již zabývali.

Didaktická část má formu výtvarně didaktického projektu pro výuku na základní umělecké škole. Provází žáka celým tvůrčím procesem, při němž se seznamuje

s hanáckým krojem. Žák se prostřednictvím tohoto projektu seznámí nejprve s modrotiskem. Následující část je věnována ornamentu ve výšivce, který si následně vytvoří podle sebe. V dalších hodinách žáci pracují se svými vytvořenými ornamenty, ze kterých udělají razítka pomocí pájky a polystyrenu. Nakonec vzor obtisknou na látku, ze které podle šablony vystříhnou stříh zástěry a začistí a přišíjí šikmé proužky. Tím vznikne jejich originální a praktický výrobek. Dále se žáci seznamují s celým hanáckým krojem, učí se, jak kreslit postavu, a vytvoří si návrh svého vlastního trička. Podle návodu si zkonstruují stříh trička na míru. Stříh si obkreslí na bavlněný úplet, který pak pomalují barvami na textil. Z vystřižených částí žáci následně zkompletují podle daného postupu nové originální tričko. Žáci se prostřednictvím tohoto projektu naučí praktické dovednosti, které mohou uplatnit také ve své budoucí tvorbě. Hlavním cílem ovšem je rozšířit povědomí o kroji a tradici, našich kořenech, které naši společnost formovaly.

Teoretická část

1 Haná

Tato kapitola pojednává o stručné historii osídlení Hané. Následuje informace o vzniku názvu této oblasti. V závěru kapitola přibližuje územní vymezení etnografické oblasti, historický vývoj a změny hranic Hané.

Oblast Hané byla osídlena již před několika tisíci lety před naším letopočtem. To dokládají mnohé nálezy artefaktů, které s jistotou můžeme datovat do období paleolitu. Jedno z nejvýznamnějších nalezišť těchto artefaktů se nachází v Předmostí u Přerova. Na Hané byly obvyklé močály a lužní lesy rozkládající se na písčítých nebo jílových usazeninách. Krajinu přetvořili až Slované, kteří ji začali obhospodařovat a přetvořili ji v zemědělskou krajinu. Přibližně v 6. století začaly vznikat první osady jako Olomouc, Uničov a Přerov, které jsou od té doby trvale osídleny.

Oblast Hané a její obyvatelstvo, takzvaní Hanáci, začali být postupem času čím dál víc specifičtí a od okolních obyvatel se odlišovali. Oblast Hané se také vyznačuje poměrně dobrou stabilitou a také prosperitou. Vznikla zde kultura, která patří k nejvýraznějším ze všech národopisných oblastí v Čechách a na Moravě. Tato kultura je význačná ojedinelou lidovou tvorbou a jazykem.

Název této etnografické oblasti datujeme do 13. století, kdy byl odvozen od stejnojmenné řeky Haná, která je také druhým nejdelším přítokem řeky Moravy s pramenem na Drahanské vrchovině. V 17. století byl již tento název podle doložených písemností upevněn.

*„Haná je útvar po zeměpisné stránce značně měkký a rozplývavý. Její hranice nejsou nikterak pevné a výrazné, asi proto, že tato oblast nikdy netvořila samostatný a jednolitý politický nebo správní celek, který by si byl vymutil jasně a přesné územní vymezení“.*¹

Jako Haná byla původně brána pouze oblast, která se rozkládala kolem řeky Hané. Tato oblast začínala u Vyškova a končila u Kroměříže, kde se vlévala Haná do řeky

¹GRIBOVSKÝ, Antonín a Otto František BABLER. *Haná*. Praha: Orbis, 1972. Str. 10

Moravy. Řeka míjela po svém proudu Ivanovice, Němčice a Kojetín. Tuto oblast také můžeme najít pod názvem Stará Haná.

Jan Amos Komenstký vytvořil mapu zachycující národopisné oblasti. Mapa vznikla v roce 1627 a Haná byla zaznamenána v oblasti „*jižně od Prostějova, zhruba mezi Tovačovem a Vyškovem, a pokrývá jen část území považovaného za oblast Hané v mladších pramenech a literatuře*“.²

Do oblasti Hané se začaly v 18. století zařazovat i okolní skupiny obyvatel s některými stejnými prvky kultury. Tím se začal region rozrůstat a z původního území kolem řeky Hané zahrnul také oblast Blatácků a Záběčáků. Blatácké území se nachází u říčky Blata, přibližně ohraničené městem Olomouc na severu, Prostějovem na západě, Kojetínem na jihu a Přerovem na východě. Záběčáci, jak název napovídá, obývali oblast u řeky Bečvy. Toto území můžeme vyčlenit zhruba od Přerova, okolí Holešova téměř po Otrokovicích.

„*Anonymní Mappageographica specialit terre Promissae vulgo sacrae Hannae z počátku 19. století*“,³ v níž neznámý autor této mapy rozšiřuje území Hané o Slaměnkáře, Hrnčíře, Kopáče, Metláře, Tragáčnický, Lopatáře a Kolomazníky. Slaměnkáři, pojmenovaní podle pletených misek na chléb, sídlili na západě směrem k řece Svitavě. Hrnčíři byli na jihozápadě u Ivančic. Kopáči, kteří mají dnes pro nás matoucí název, se zabývali vinařstvím a byli u Židlochovic až po Bučovice. Metláři byli u města Kroměříže a Tragačnický pod Oderskými vrchy v okolí Daskabát. Lopatáři byli z Protivanova a Kolomazníci u Plumlova. Území Hané je zde vyznačeno na severu až po Šumperk. Haná podle této mapy zaujímal velkou část Moravy.

Na internetových stránkách www.mapy.cz můžeme vidět mapu Hané vyznačenou od severu začínající u Postřelmovy a kopírující řeku Moravu se zahrnutými okolními vesnicemi. V oblasti Litovle se toto území rozšiřuje a na západě zasahuje do Jevíčka, na východě k obci Bělkovice. Od Olomouce na západ se hranice Hané táhne kolem města Konice a na západě u města Velká Bystřice s výsekem po Velký Újezd. Pod Olomoucí na jih vede hranice za městem Prostějov na západě a za městem Přerov na

²JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-86156-31-1. Str. 16

³Tamtéž. Str. 16

východě. Na jihu Hané od Vyškova a Holešova se začíná území zužovat a následně končí v Koryčanech. Takto vyčleněné hranice nezahrnují Malou Hanou a Záhoří. Tato mapa se do značné míry shoduje s mapou umístěnou na webových stránkách <https://kosir-kostelec.webnode.cz/region-hana/>, ale byla vypuštěna oblast Uničova a byl zde zaznamenán velký výřez k Jevíčku na západě. Další rozdíl je na jihu mapy, kde na těchto stránkách vidíme ukončení hanáckého území za městem Morkovice-Slížany.

2 Materiál, vazby a tkaniny, z nichž byly šity kroje na Hané

V této kapitole se píše o jednotlivých rostlinných a živočišných vláknech, jejich historii, kde se získávají a jaké mají vlastnosti. Z těchto vláken se pomocí vazeb tkanin, kterým je věnovaná další část této kapitoly, tkají tkaniny. Následuje popis jednotlivých druhů tkanin, ze kterých byl kroj zhotovován.

Hospodáři věnovali velkou pozornost rostlinám, ze kterých získávali vlákno. Toto vlákno následně přes mnoho procesů zpracování nakonec tvořilo hanácký kroj. Jak bylo zmíněno, Haná byla úrodný kraj a pěstovalo se zde konopí a len. Těmto rostlinám se věnovala velká pozornost po celý rok. Méně se zde užívala živočišná vlákna, která měla větší uplatnění v jiných regionech, hlavně ve vyšší nadmořské výšce. Později se začala používat dovážená bavlna, která nahrazovala dříve používané materiály.

2.1 Materiál

Vlna

*„Vlna je vláknitý rohovitý produkt kůže. Roste nepřetržitě z primárních a sekundárních vlasových folikulů, které se zakládají ve škáře v období embryonálního vývoje. Podstatnou část vlny tvoří bílkoviny, mezi ně patří keratin“.*⁴
Na rozdíl od jiných srstí není ovčí vlna rovná.

Vlna je ceněná pro své vlastnosti, kterými jiné materiály nedisponují. Velmi významná je plstivost. To znamená, že vlákna jsou schopna se mezi sebou prolnout a propojit se. Tomu napomáhá hlavně vlhké prostředí a teplo. Dále plstění pomáhají

⁴HORÁK, František. *Ovce a jejich chov*. Praha: Brázda, 2004. ISBN 80-209-0328-3. Str. 57

také mechanické faktory, jako různé nárazy, tření, tlak a různé chemikálie. (Burian, 1973, s. 35)

Vlna byla využívána již v neolitu. Vlnu zpracovávali v Mezopotámii již před rokem 3000 př. n. l. Nejstarší dílnu na zpracování vlny, kterou vybudovali Římané ve Winchesteru, datujeme do padesátých let našeho letopočtu. (Horák, 2004, s. 57)

Hedvábí

Pravé hedvábí je živočišné vlákno, které produkuje při zakuklování bourec morušový. Jedná se o nočního motýla, který nežije ve volné přírodě. Housenky bource přijímají pouze listy morušovníku bílého nebo morušovníku černého. Hedvábí plané či divoké je produktem jiných druhů přástevníků.

„Hedvábné vlákno vznikne při zakuklování, kdy housenka vylučuje ze dvou zadních otvorů spodního pysku polotekutou stálou bílkovinu látku fibroin a ze dvou předních otvorů křehkou rozpustnou hmotu sericin, která fibroinová vlákna obaluje a slepuje. Fibroin je 73%, sericinu 25%, zbytek jsou jiné látky. Fibroin obsahuje 47,51% uhlíku (C), 25,43 % kyslíku (O), 18,56 % dusíku (N) a 8,5 % vodíku (H). Fibroin sericin patří ke skleroproteinům“.⁵

Housenka při zakuklování vyprodukuje 1500 až 4000 m hedvábí. Posbírané kokony se dávají do horké vody, aby se v nich usmrtily housenky a aby se vlákno zbavilo sericinu, kterým je obaleno. Sericin je rozpustný ve vodě. Hedvábí, které je možno využít, má délku 400 až 900 m z jednoho kokonu. Vlákno má tloušťku 10 až 20 mikronů. Vlákno může mít nádechy různých barev, záleží na druhu bource. Může mít bílou, nažloutlou, narůžovělou, žlutou, oranžovou nebo špinavě bílou barvu. Hedvábné vlákno se dobře barví, má vysoký lesk, specifickou vlastností je také jeho šustivost - vrže. (Kolář, 1968, s. 38)

Hedvábí bylo původně ostře střeženým produktem Číny. Číňané byli schopni hedvábí zpracovávat již před více než 5000 lety. Dále se rozšířilo do Japonska a postupem času do celého světa.

⁵BURIAN, Miloslav a Oldřich MYŠINSKÝ. *Oděvní materiál: pro 3. a 4. ročník střední průmyslové školy oděvní*. 3., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1973. Řada textilní literatury. Str. 39

Len setý

Len setý řadíme do čeledi lnovitých, je to většinou jednoletá, maximálně dvouletá rostlina. Může dosáhnout výšky až 100 cm. „*Lodyha je přímá, lysá, nahoře chudě větvená. Listy jsou drobné, lysé, čárkovitě kopinaté, celokrajné, střídavé a přisedlé. Květy jsou v řídkých vidlanech. Kališní cípy jsou ostře vlnaté, lysé, široce blanité lemované. Koruna pravidelná, pětičetná, modrá, 2 až 3 cm v průměru. Plodem jsou kulovité tobolky, za zralosti tmavě hnědé*“.⁶

Ze lnu se získávají semena a vlákna. Ze semen se lisuje lněný olej, který se dá používat v kuchyni nebo pro technické účely. Vlákna se získávají ze stonku a slouží k výrobě textilií. Neoptimálnější doba pro sklizeň kvalitních vláken je, když jeho stonek vykazuje ranou žlutou zralost. Nepevná, jemná vlákna jsou při zelené zralosti. Při plné zralosti je stonek hnědý a vlákna jsou lámavá. Vlákna lnu jsou lesklá, hladká a mohou mít různou barvu - bílou, světle žlutou, zelenožlutou, stříbřitě zelenou. (Militký, 2005, s. 126)

Len je jednou z prvních rostlin, ze které se získávalo vlákno na výrobu textilií. To naznačuje objev v tureckém městě Catal-Hüyük. Mimo mnoha artefaktů zde byla objevena i nejstarší textilie, která se datuje do doby přibližně 6000 př. n. l. Byla právě ze lnu. Dále byly lněné tkaniny, jak je všeobecné známo, používané v Egyptě. Na našem území máme doložený důkaz o využívání lnu z archeologického průzkumu v Mohelnici, kde byla nalezena šňůra v neolitické studni. Je tedy potvrzeno, že len byl využíván v období neolitu, to znamená přibližně 6000 př. n. l. (Beranová, 2010, s. 79)

Konopí seté

Konopí je jednoletá rostlina, která dorůstá velké výšky, a to až 5 m. Má specifické, z vrchní strany tmavě a ze spodní světle zelené listy, které jsou dlanitě složené. Tyto listy mají pilovitý okraj a tvarově připomínající kopí. (Mladá, 1987, s. 184) „*Lístky jsou dlouhé 6 – 10 cm a široké 0,3 – 1,5 cm a přisedají na 4 – 6 cm dlouhý řapík. Žluté, asi 3 cm dlouhé samičí květy bez koruny a s pěticipým kalichem skládají bohaté laty. Samičí květy s nerozčleněným kalichem jsou obaleny žláznatě chlupatým*

⁶COUFAL, Lubomír. *Fenologický atlas*. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2004. ISBN isbn80-86690-21-0. Str. 196

*podpůrným listencem a tvoří krátké klasy. Plod – nažka – je lesklý hladký, nahnědlý, obalený vytrvávajícím kalichem a podpůrným listencem“.*⁷

Konopí se lnem patří k rostlinám, které mají na Hané dlouhou historii. Mají velmi podobné zpracování. Strukturou jsou si tyto vlákna také velmi podobná. Konopí horší kvality má barvu do hněda, za normálních okolností je tato barva stříbrošedá. (Militký, 2005, s. 129-130)

Konopí pochází ze střední Asie, kde roste planě. Nejprve bylo zpracováváno v Číně, a to v letech 4200 – 3200 př. n. l. Z Číny se následně konopí rozšířilo do Indie a dále směrem na západ. Evropané konopí znali již v neolitu, což dokazují nálezy nažek z tohoto období. Na našem území je výskyt konopí s jistotou doloženo v období laténském, tedy cca 500 př. n. l., když bylo nalezeno konopné plátno v Praze-Záběhlicích. (Beranová, 2010, s. 79-80)

Bavlník

Jedná se o rostlinu, která je původní v tropických nebo subtropických oblastech. Bavlník má přes 2000 druhů. Rostlina se většinou pěstuje jako jednoletá nebo dvouletá, ale vyskytují se i víceleté keřové a stromové odrůdy, které mají různé specifikace. (Hladík, 1970, s. 187) „*Gossypiumbarbadense je jednoletý až dvouletý bavlník původně západoindický. Dává bavlnu dlouhovláknennou (40 až 50 mm) a jeho nejlepší odrůda poskytuje velmi kvalitní bavlnu, tzv. seaisland. Gossypiumhirsutum je jednoletý bavlník, dává bavlnu 28 až 45 mm dlouhou. Je velmi rozšířen v USA. Gossypiumherbaceum je obvykle jednoletá rostlina, dává hrubší a kratší bavlnu. Pěstuje se nejvíce v Indii, Číně, Koreji, Súdánu, Turecku aj. Gossypiumarboreum je stromovitý bavlník, pěstuje se hlavně na Dálném východě. Dává jemnou bavlnu, ale malé výnosy. Gossypiumperuvianum je bavlník keřovitý, poskytuje dlouhou kvalitní bavlnu“.*⁸

Bavlnu využívaly už starověké kultury, jako například kultura harapská, kdy byly při vykopávkách podél řeky Indus nalezeny bavlněné tkaniny. Tyto tkaniny mají stáří kolem pěti tisíc let a patří mezi nejstarší na světě vůbec. Předpokládá se, že bavlna

⁷MLADÁ, Jarmila. *Atlas cizokrajných rostlin*. Ilustroval František PROCHÁZKA. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987. Str. 184

⁸HLADÍK, Vladimír, ed. *Textilní vlákna: vysokoškolská příručka*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1970. Řada textilní literatury. Str. 187

byla využívána ještě o mnoho let dříve, jelikož v té době už byla technika tkaní u této civilizace na vysoké úrovni. (Tauber, 1966, s. 17) Bavlna se rozšířila po celém světě, další velký milník v používání bavlny ve světě nastal v době mohutného pěstování bavlny na bavlníkových plantážích v Americe, to je od druhé třetiny 19. století.

Bavlněné látky byly zpočátku zakazovány anebo dováženy v omezeném množství. Důvodem pro tento krok byla ochrana domácího trhu. Společností, která dovážela indickou bavlnu do Evropy, byla francouzská Compagnie des Indes. Tato společnost dovážela bavlnu a jiné orientální produkty v 17. a 18. století.

Po uvolnění trhu zapříčinila bavlna velký rozmach manufaktur a továren. Bavlněné látky se dobře barvily a také potiskovaly. Tyto vlastnosti měly velký podíl na tom, že byla bavlna přístupnější.

Vlákno vyrůstá ze semena bavlníku. Barvu má bílou nebo v různých odstínech krémové, smetanové, našedlé, rezavé. Kvalitní bavlna má sametový lesk a hebký omak. (Burian, 1973, s. 19)

2.2 Vazby tkaniny

Plátnová vazba

Jedná se o nejjednodušší vazbu tkaniny, tkalo se v jednotlivých domácnostech, a to ze lnu nebo konopí. V pozdější době se výroba plátna zadávala u profesionálních tkalců. To je doloženo především na Olomoucku a Šternbersku. Základní plátnová vazba vzniká pravidelným provázáním jedné osnovní a jedné útkové nitě, kdy první útková nit jde pod první osnovní a nad druhou osnovní nití, což se opakuje po celé šířce. Další řada útkových nití se provazuje tak, že druhá útková nit jde nad první osnovní a pod druhou osnovní nití, což se stále opakuje. V případě odvozených vazeb se to může lišit. Na tkacím stavu stačí ke zhotovení této vazby dvou listů. Když je potřeba plátno hustější, používá se šest listů.

Plátno vypadá z obou stran stejně. Tato vazba jde lehce rozeznat pouhým okem. Vzhled a vlastnosti tkaniny ovlivňuje mnoho faktorů - z jaké příze je utkaná (např. jaký má zákrut) a jak je upravena. Pokud má být tkanina hladká, musí mít útek a osnova jiný směr zákrutu, aby do sebe zapadly a tím vytvořily hladkou tkaninu. Pokud tento zákrut bude u obou stejný, vznikne tkanina s drsnějším omakem.

Plátno mělo několik kvalit a jednotlivé části kroje byly zhotoveny z plátna různých jemností. Jemné plátno, zvané hladké, bylo pracnější na výrobu a používalo se na ty části kroje, které byly vidět. Z mužského kroje to byly sváteční košile, plátěné punčochy a u ženského kroje rukávce, oplečí, fěrtochy, zástěry, svrchní sukně a límec. Plátno bylo nejvyužívanějším vazebním prvkem. V podstatě jde celý kroj ušít z plátnové vazby.

Keprová vazba

Kepr je charakteristický svými úhlopříčnými řádky. Jednotlivé vazné body se dotýkají ve dvou rozích, jednoho vazného bodu úhlopříčně pod sebou a druhého úhlopříčně nad sebou. Nejmenší střída tkaniny je ze tří bodů útkových a šesti osnovních bodů. Jedná se o takzvaný třívazný kepr. Ten se provazuje tím způsobem, že útková nit je vedena pod první osnovní, následně nad dvěma osnovními nitěmi, což se opakuje. Další řádek se vždy posunuje o jednu osnovní nit tak, že nit útková je vedena nad první osnovní, pod druhou osnovní a následně nad dvěma osnovními nitěmi. Ve třetí řadě je útková nit vedena nad prvními dvěma osnovními nitěmi a pod třetí osnovní.

Rozlišujeme kepr osnovní nebo útkový. Osnovní kepr rozeznáme tak, že na líci tkaniny převažuje více osnovních bodů, opakem je kepr útkový, kdy je na lícni tkanině převaha útkových vazných bodů. Dále můžeme mít u kepru dva různé směry šikmých pruhů, a to pravý značený Z a levý S.

Atlasová vazba

Původně se jednalo o hedvábnou tkaninu. Jako tkanina keprová má atlas vazné body v šikmých řádcích, ale nedotýkají se. Každý vazný bod musí být obklopen ze všech stran neprovázanými body. „Atlasová vazba, má nejmenší střídu 5/5 vzdálenost vazných bodů a jejich směr se řídí postupným číslem, které je stanoveno podle určitých zásad a podle velikosti střídy vazby. U a. v. útkové na lícni straně převládají útkové nitě, osnovní a. v. má na lícni straně převahu osnovních nití“.⁹ Pokud na líci převažuje více osnovních bodů, jedná se o satén, pokud převažuje více útkových bodů, tak o klot.

⁹TERŠL, Stanislav. *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 2., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1989. ISBN 80-03-00066-1. Str. 11

Atlas je specifický svým leskem, stejnoměrností a příjemným hladkým omakem. Stále je nejčastějším materiálem na tkaní atlasových tkanin hedvábí, ale používá se i bavlna, vlna a další.

2.3 Tkaniny

Sukno

Sukno je tkanina plátnové vazby, která je zplstnatělá. K jeho výrobě se používá ovčí vlna a několik postupů, jak se docílí jejího zplstnatění.

Sukno se používalo na svrchní oděv. Dělal se z něj boty zvané huně a papuče, kabátek, vesta, kabát, kalhoty, živůtek nebo dámské punčochy.

Sukno se vyrábělo buď doma, nebo se výrobou hodně jemného a hladkého sukna zabývali specializovaní postřihovači a barvíři.

Houně

Látka zhotovená ze směsi vlny a bavlny. Jedná se o látku poměrně hrubou. Upravuje se počesáváním, po této upravě nejde vidět vazba tkaniny. Používaly se na šití halen.

Kamrtuch

Kamrtuch je látka v plátnové vazbě. Dalšími názvy jsou kment, kambrik. Název je odvozen od francouzského města Cambrai. Ke tkaní se používá bavlněná příze nebo velmi kvalitní len. Výsledná látka je silnější, ale přitom jemná až velmi jemná, napodobující kambreyské plátno. Látka patří k těm dražším a používali ji jen obyvatelé, kteří si ji mohli dovolit. Její používání se rozvinulo v době empiru. Používala se na košile, zástěry a šátky.

Kanafas

Kanafas můžeme najít pod velkým množstvím názvů jako například kanaveč, kanevaz, ganavaz, kanebacz, karabáč nebo canevas. Označení vzniklo podle francouzského slova canevas, kterým byla označena konopná látka, která převzala název z latinského canabacium. (Winter, 1893, s. 365) Po klasickém plátnu je to druhá nejpoužívanější tkanina. Kanafas je většinou zhotoven z bavlněné příze, bavlněných přízí opředených hedvábím (kanafas hedvábný) nebo lněných přízí. Příze jsou středně hrubé. Má plátnovou vazbu, ve které jsou útkové nitě tenčí a řidčeji dostavené než osnovní, které jsou tedy silnější a hustěji dostavené. Typické je také podélné pruhování v různých barvách, anebo také malé kostičky. Výsledná tkanina je

hustá, středně těžká. Svoji největší oblibu měla tato tkanina v 18. a 19. století. Kanafas tkali většinou specializovaní tkalci, kteří do něj vetkávali pruhy a kostky. „*Střediskem výroby byl Šternberk a později Prostějov*“.¹⁰ Používal se převážně na podšívky a na sukně.

Koton

Název vychází z anglického cotton, což v překladu znamená bavlna. Jak z názvu můžeme odvodit, jedná se o bavlněnou tkaninu v plátnové vazbě. Tkanina je středně hustá a středně těžká. Byla to oblíbená látka určená k přímému tisku. Tato látka byla poměrně hrubá a její jemnější varianta se nazývala cic*. „*Střediskem jejich výroby byla manufaktura v Letovicích, která do konce 18. století dosáhla velkého rozmachu a byla největší toho druhu na Moravě*“.¹¹ V roce 1820 tato manufaktura zanikla.

Samet

Samet je tkanina zhotovená z hedvábí nebo bavlny. Ke tkaní se může využít všech typů vazeb - plátnové, keprové i atlasové. Pro samet je nezaměnitelný hustý, krátký vlas na lící straně. Ten se na tkanině vytvoří tak, že „*kromě základního útku se do určitých prošlupů vnáší speciální jehly, nad které se zvedá vlasová osnova nebo její část. Vlasové nitě položené na jehle se různou technikou proříznou, čímž se vytvoří hustý, krátký vlas*“.¹² Vlas se různě upravuje kartáčováním a postříhováním. Pokud je tvořen útkem, jedná se o útkový samet – manchester. Pokud je tvořen osnovou, tak mluvíme o osnovním sametu - aksamitu. Samet je středně těžká vlasová tkanina.

Aksamit

Jedná se o osnovní samet, který má vlas hebký, stojatý a dlouhý nejvýše 1mm. (Polák, 1951, s. 10) V hanáckém kroji jej můžeme nalézt na pokrývkách hlavy, které podle něj získaly název aksamitky.

*Cic = jemný druh kotonu se vzorem.

¹⁰LUDVÍKOVÁ, Miroslava a Hubert VALÁŠEK. *Moravské a slezské kroje: kvaše z roku 1814*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-126-X. Str. 25

¹¹Tamtéž. Str. 25

¹² TERŠL, Stanislav. *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 2., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1989. ISBN 80-03-00066-1. Str. 111

Taft

Dalšími názvy jsou taffet a taffeta. Taffeta je italské slovo, které v překladu znamená lesklý. Jedná se převážně o hedvábnou tkaninu, ale vyskytuje se i vlněný. Je tkaný v plátňové vazbě. Má silnější příze v útku, který je často ostřeji točený a osnova má dvojnásobnou dostavu. Tkanina se upravuje postříhováním, někdy opalováním. Na omak je tkanina tužší, hustá a středně těžká. Používá se na dámské živůtky.

Moaré

Jedná se o druh taftu s vodotiskovým vzorem.

Mušelín

Původně byl tkán v iráckém městě Mossul, podle něž dostal také jméno mušelín (mousseline). Tká se v plátňové vazbě z vlny, hedvábí nebo bavlny. Každý materiál mu propůjčuje jiné vlastnosti. Bavlnářský je typický tím, že jsou na povrchu tkaniny vlákna neopalované příze. Mušelín z hedvábí je lehký, řídký, často potištěný a barvený, omak bývá tužší. Vlněný mušelín se tká z velmi jemné příze.

Obecně je mušelín lehká tkanina s hladkým a měkkým povrchem.

Vapér

Můžeme se setkat s názvy vapeur, pára. Jedná se o nejtenčí mušelín, který je z vlněné příze. Tkanina je řídká a lehká. Používá se na šití fěrtochu.

Matrabas

Jde o druh mušelínu, který je hrubší. Používá se v Hanáckém kroji na šití tenčic, košil a zástěr. (Brouček, 2007, s. 43 a 244)

Šakonet

Též může nést název jaquenotte. Jedná se o druh mušelínu, který pochází z východní Indie. Je jemný.

Organtýn

Objevuje se také pojmenování organtin. Jedná se o látku z bavlny tkanou v plátňové vazbě. Výsledná látka je řídká, lehká, průsvitná, tkanina má velmi malou dostavu. Kvůli málo točeným přízím, ze kterých je utkána, je schopna pojmout velké množství škrobu. Po nasáknutí škrobem se látka protahuje mezi válci a tím je docílen hrubší omak tkaniny. Používá se na šití zástěr.

Damašek

Hedvábný damašek se používal pro jeho krásné vzory na šití živůtků. Pomocí něho se dalo na tkanině dosáhnout složitých vzorů, jako například na Hané často používaných vzorů z rostlinné říše ve větší kompozici. Díky tomu je tkaní damašku v té době považováno za vrchol tkalcovského umění. Na jeho rubu vzniká při tkaní negativ lícni strany. Damašky se tkaly také ze lnu, který byl používaný na plachty. Vlněný damašek byl vhodný na sukně a kabátky. Jeho největší producenti byli jako u plátna tkalci na Olomoucku a Šternbersku.

Brokát

Jedná se o drahou hedvábnou tkaninu v atlasové vazbě. Brokát bývá tkán na žakárových strojích, kde je možnost tkaní velkých složitých a pestrých vzorů. Mohou se do něj zatkávat zlaté a stříbrné dracouny. Brokát se uplatňoval na živůtcích.

Barchet

*„Název pochází ze středověku a je odvozen z lat. Barracanus – původní hrubá tkanina z velbloudí vlny, která svým vývojem přešla v dnešní bavlnářský typ“.*¹³ Dalšími názvy jsou barchent a barchán. Barchet je tkán v keprové nebo plátňové vazbě, má rozdílnou přízi v útku a v osnově. Osnovní příze je jemná až středně jemná, ostřeji točená než útková - ta je zase točená volněji a je středně jemná až hrubá. Tkanina je středně těžká a středně hustá, na rubní straně se upravuje počesáváním.

Futterbarchet

Druh barchetu užívaný na podšívky.

Cajk

*„Název je odvozen z něm. Zeug – veteš, dílo (nebo něco podřadného), používaného jako speciální výraz pro tkaninu z hrubých bavlněných odpadových přízí, tedy levnou podřadnou tkaninu“.*¹⁴ Tkanina je bavlněná, tkaná v keprové vazbě. Je charakteristická svou velkou hmotností a řídkou dostavou. Osnovní příze jsou hrubé muliné, „což je ostře točená skaná příze česaná ze dvou různobarevných přízí

¹³ TERŠL, Stanislav. *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 2., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1989. ISBN 80-03-00066-1. Str. 14

¹⁴Tamtéž. Str. 23

jednoduchých".¹⁵ Útek tvoří tzv. příze vigoňová, kterou můžeme charakterizovat jako mykanou polovlněnou přízi z odpadů z přádelen. Byla hodně rozšířená v první polovině 19. století a šily se z ní převážně sukně a kožichy.

Haras

Haras nese název podle francouzského města Arrasu, kde má svůj původ. Označuje se také názvy, jako haraš nebo raš. Byl buď hedvábný, nebo vlněný. Vlněný haras byl silný a hrubý. Používal se při šití kožichů.

Perkal

Perkal je tkanina zhotovená z bavlněné příze v plátnové vazbě. Perkál šňurový má v osnově silnější nitě než v útku. Celkově jde o hustou měkkou tkaninu. Používá se na šití košil. Po různých úpravách se může jednat o tvrdé leštěné plátno.

Širtynk

Širtynk, nebo také shirting, je bavlněná tkanina plátnové vazby. Tato tkanina se podobá lněnému plátnu. Upravuje se bělením a také tak, aby byla výsledná tkanina tuhá a lesklá.

Patys

Jedná se o druh širtynku, který má modrou lesklou úpravu. Používal se na šití zástěr. (Haller, 1987, s. 588)

¹⁵BURIAN, Miloslav a Oldřich MYŠINSKÝ. *Oděvní materiál: pro 3. a 4. ročník střední průmyslové školy oděvní*. 3., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1973. Řada textilní literatury. Str. 79

3 Mužský kroj

Obr. č. 1 Mužský kroj
(Zdroj: Zahradník, 2013, s. 15)

Obr. č. 2 Muži v hanáckém kroji
(Zdroj: Folklorní sdružení české republiky, 1998-2021)

Tato kapitola popisuje jednotlivé části mužského kroje, ze kterých je složen. Jednotlivé krojové části mohou mít v různých oblastech Hané různou podobu. Také výzdoba nebo druh materiálu se můžou v jednotlivých oblastech lišit.

3.1 Košile

Košile se šily z konopí, lnu a bavlny. Sváteční tenčíce, které se mohly nosit na všedních košilích, byly z kupovaného bavlněného plátna převážně matrabasového, na Zdounecku pergálového a v Záhoří komrtuhového. (Ludvíková, 2002, s. 14)

Košile se šily podle přírazového střihu. To znamená, že rukávy se k přednímu a zadnímu dílu napojovaly v pravém úhlu a při napojení byl použit obdélníkový kus látky. V průramcích byly rukávy bohatě řasené a na zápěstí byly zakončené límečkem. Límeček u krku mohl mít dvě varianty - úzký pásek, nebo stojatý límeček. Nejprve se límeček u krku zavazoval černými tkanicemi. Následně byl od roku 1804 používán barevný zrcadlový knoflíček, nejčastěji modrý nebo zelený. V padesátých letech nastupuje do módy perleťový knoflíček zvaný křišťálek. Košile svou délkou sahala po kolena a nosila se zakasaná v kalhotách.

Košile se zdobily nejčastěji krémově žlutou, méně často bílou, hnědočernou, modrou nebo černou výšivkou situovanou v oblasti vloženého dílku na ramenou. V Hnojicích byla výšivka umístěna na límci. Dále výšivka kopírovala tvar rozparku a byla také pod rozparkem, kde bývalo vyšíváné srdce nebo sestava z geometrických prvků. Starší muži měli výšivku střidmější než mladí, ozdobu pak převážně tvořily upevňující tkanice. (Ludvíková, 2002, s. 14)

*„Po roku 1850 se límec překládá, zprvu ještě vyšívá, ale jen do poloviny plochy, a to žlutě, pak se nanejvýš kvelbuje (okroužkuje), rukávy se zužují, náprsenka pokrývá sámký a někdy i bíle vyšívá“.*¹⁶

3.2 Kalhoty

Letní kalhoty

V létě se nosily kalhoty, které se šily z konopného plátna. Tyto plátěné kalhoty byly v pase všité do plátěného nebo červeného koženého pásku, měly délku po kolena a pod nimi se zavazovaly pomocí šňůrek. Dlouhé kalhoty se začištěným dolním okrajem se začaly objevovat až po roce 1830. (Ludvíková, 2002, s. 15) Na Kroměřížsku se jim říkalo plky, ve Velkém Týnci chochory, ale obecný název byl drlavice. Většinou měly široké nohavice až na Záhoří, kde byly úzké. U kotníků se zavazovaly šňůrkami. Tyto dlouhé kalhoty se mohly v zimě nosit jako spodní gatě.

Kožené kalhoty

Kožené kalhoty neboli gatě či koženice byly sváteční. Na zhotovení byly použity různé druhy kůží - ovčí, beraní, kozí, jelení. V některých oblastech byly kalhoty z vlněného materiálu.

Kalhoty měly volný střih a délku pod kolena, kde byly zavazovány řemínky. Ty byly na konci rozšířené a ozdobené vykrajováním a vybíjením. Kalhoty měly nízký pas. Na Hané se vyskytovaly kalhoty dvourozparkové a jednorozparkové. (Ludvíková, 2002, s. 15) *„Dvourozparkové na západní Moravě v pásu Přerova po Litovel nejsou ani široké, ani úzké nabláťáckém území, jednak vystoupily do pasu, ba místy nad něj, jednak se velice zúžily. Rozparkům se říkalo bránky, lóc, sklípek, spínaly se nahoře háčky vpředu našity skupiny knoflíků. Vzadu byl rozparek s poutky“.*¹⁷

¹⁶ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str 15

„Jednorozparkové kalhoty z jihu Hané. V prvních je rozparek uprostřed, spiná se nahoře na róblék železný nebo dřevěný. Kalhotám se říkalo plky, vargaščice, plondre, baně a už to vypovídá o jejich šířce: Pod pasem a nad koleny byly pravidelně naskládáné v záhyby, což přispělo k úpravnosti. Vyšivaly se barevným hedvábím na bočních švech“.¹⁸

Na Hané bylo na poklopci situováno zdobení obvyklou rostlinnou výšivkou, která byla ve spodní části zakončena rovně nebo do půlkruhu. Výšivka byla hedvábná nebo se vyšivalo kamrholem*. Kalhoty měly nejdříve žlutou barvu a následně od roku 1814 začínají být zmínky o kalhotách hnědožlutých. Běžně se vyskytovaly kalhoty cihlově červené, hnědo červené, na některých místech se zachovala barva žlutá až do zániku kroje, a to v „okolí Ivanovic na Hané, Němčic, Nezamyslic, jižně od nich po Morkovice a Litenčice“.¹⁹

3.3 Pás

Na Hané se nosily pásy z kůže, měly černou barvu a byly lakované. Pás se zapínal vepředu na řemínky. V Záhoří měly tyto pásy šířku až 15 cm, která poskytovala dost prostoru pro zdobení. V druhé třetině 19. století byly pásy vyšívány hedvábím, kovovými vlákny, vybíjené postříbřenými nebo měděnými plíšky. Následně přišly do módy pásy vyšívány pavím nebo pštrosím pérem. Jako vzor se používal letopočet nebo jméno majitele. Dále se zdobil vybíjením rynglů* a lemováním červenou kůží na obou stranách. (Ludvíková, 2002, s. 17) Mezi méně častou výzdobu patřilo zdobení zrcátky, flitry, přezkami a různou kombinací těchto materiálů. Poslední módou bylo vyšívání granátky a na Zdounecku hedvábím a skleněnými perličkami.

Soukenné pásy můžeme najít na Přerovsku a Litovelsku. Byly opatřené schránkou na peníze a více než k užitku sloužily spíše na ozdobu, jelikož byly poměrně volné.

*Kamrhol = speciální kroucená vlněná příze určená k výzdobě.

*Ryngl = kovový cvoček

¹⁷LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 16

¹⁸Tamtéž. Str. 16

¹⁹JERÁBKOVÁ, Alena. *Lidová oděvní kultura: příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6928-2. Str. 90

„Obvykle nemůžeme pásy ani místně, ani dobově blíže určit, protože se prodávaly na jarmacích“.²⁰

3.4 Vesta

Materiálem používaným na vesty bylo sukno, které nemělo ve všech oblastech Hané stejnou barvu. Sukno černé barvy bylo na jihovýchodě, modré na východě, zelené na jihu, zřídka se vyskytovala i hnědá barva.

Vestám se říkalo frydka, na Olomoucku to byl lajdík a na západě Hané se můžeme setkat s názvem kordula.

„Střih byl zprvu na celém území obdobný: záda byla princesová, se zešíkmenými bočními švy, dole byly prostřiženy šůsky – lepačky, složky, dva krajní obloukovité, natočené k sobě, prostřední rovný“.²¹ Byly dlouhé po pas, nicméně vypadaly jako zkrácené, jelikož kalhoty byly nošené pod pasem. Na obou předních dílech byly husté řady ozdobných knoflíků. Knoflíky byly buď kovové, skleněné nebo obšité zeleným či žlutým hedvábím. Sloužily jenom na ozdobu, vesta se zapínala pomocí háčků. Límeček měla buď naznačený, nebo jen uzoučký. Na každé straně předního dílu byly malé kapsy, které byly často falešné. „V první polovině 19. Století se na Olomoucku a Tovačovsku vyznačovaly trojcípými krátkými klopami“.²²

Jako na jiných částech kroje i zde můžeme nalézt bohatou výšivku, která se v první polovině 18. století stala okázalou a nákladnou. Měla tvar ornamentálních cest, vedle kterých byla velká rostlinná výšivka. Výšivka byla situovaná v oblasti šůsků, ramen, krku a kapes. Výšivka se odvíjela od barvy sukna, ze kterého byla vesta ušita. (Ludvíková, 2002, s. 17) Zpravidla na vestách „černých a tmavomodrých vestách zelená, na zelených pestrá“.²³

3.5 Kabátek

Kabátek měl stejný název jako vesta a to lajdík, ale také se mu říkalo flenérka, marinka, na Nezamyslicku kozena, na Kojetínsku huska.

²⁰LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 17

²¹Tamtéž. Str. 19

²²JERÁBKOVÁ, Alena. *Lidová oděvní kultura: příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6928-2. Str. 90

²³LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 19

Na šití tohoto oděvu se volilo sukno a jako podšívka byl zvolen barchet. Dražší a jemnější sukno se nazývalo olejové. Jako v případě vest, tak i u této části kroje můžeme vidět barevnou odlišnost napříč Hanou. Kabátek měl barvu bílou na jihu, černou u Blatáků a později i zelenou a modrou převážně u Kroměříže. (Ludvíková, 2002, s. 19-20) „*Bílý se nejdéle udržel na Holešovsku a na Záhoří, na Hulínsku – Holešovsku*“.²⁴ Střih byl téměř stejný, jako měla vesta. *Záda byla princesová, bez švu v podpaží, se šůsky, uzoučkým límečkem*“.²⁵ Kabátek míval klopy, které byly zdobené výšivkou, a dvě řady knoflíků. Na konci rukávů byly manžety s našitými knoflíky. Ozdobně našité knoflíky byly také u kapes. Kabátek byl tedy zdoben výšivkou podobně jako vesta, ale v menší formě.

Na sklonku kroje byl kabátek už jednoduchý, bez výšivky, většinou modré barvy z Futterbarchetu*.

3.6 Kabát

Župica

Jedná se o letní kabát, který se nosil před začátkem 19. století. Župica byla z černého sukna. Nosila se převážně na významné svátky a svatby. Kraje a švy byly lemované modrými šňůrkami. Nosili ji svobodní mládenci. Vlivem biedermeierovské módy ustupuje a na místo župice nastupuje halena.

Halena

Kabát se téměř na celém území nazýval halena. Jako materiál k této krojové části bylo zvoleno sukno nebo jemná houně. Nejdříve se nosily kabáty černé a následně modré, na jižní Hané byly rozšířené bílé. Vzadu byl kabát rozšířený od pasu dolů. Měl délku po kolena, na Přerovsku a jeho okolí byl kabát poměrně úzký a nosil se rozepnutý. Límeček byl stojatý, široký asi tři centimetry, na východě zvýšený a také přeložený. Na zapínání se používalo asi deset velkých výrazných knoflíků s rytými ornamenty. Haleny byly zdobené výšivkou, modrou na límečku a i výložky na rukávech byly modré. Také byly porůznu lemované ať červeně, zeleně, nebo bíle. Kabáty nosili převážně mladí muži a nejdéle se udržely na Holešovsku. (Ludvíková, 2002, s. 21-22)

*Futterbarchet = druh barchetu.

²⁴ LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 19

²⁵ Tamtéž. Str. 19

3.7 Plášť

Plášť se šil ze sukna, které mělo tmavomodrou až černou barvu. „Vznikl vlivem módního období *biedermeierovského z dlouhého šosatého anglického kabátu*“.²⁶ Plášť byl velice dlouhý, někdy až na zem, a také našasený. Nejtypičtějším znakem byly pelerínové límce, kterých bylo nejdříve i více než pět, následně se jejich počet redukoval a později se jen napodobovaly nášivkami. Nakonec měl plášť jen jeden límec, který byl dlouhý po pas. Byl zdobený zelenou výšivkou, rukávy byly zdobeny na manžetách a pod krkem se spínal sponou nebo zavazoval šňůrkami. Nosil se jen přehozený přes ramena a prakticky jen na pohřeb se oblékal do rukávů.

3.8 Kožich

Kožich ocáskový

Kožich se šil ze dvou kusů ovčích nebo beraních kůží, které měly zanechanou kůži z ocasu, a díky tomu získal svůj název ocáskový nebo také cípatý. Kožichy byly většinou bílé, ale vedle nich se vyskytovaly žluté na Zdounecku až po hnědé. Těsně obepínal tělo a průkrčník, i rukávy byly lemované tmavou kožešinou. „*Na prsou bývá aplikováno červené srdce, lemované zelenou výšivkou*“.²⁷ Díky výšivce na prsou se mu říkalo pršňák. (Ludvíková, 2002, s. 24)

Kožich dlouhý

„*Na střihu kabátů byl na Hané závislý i střih dlouhých kožichů*“.²⁸ Tento dlouhý kožich byl takzvaně dubený, měl červenohnědou, červenou nebo žlutou barvu. Byl dlouhý a poměrně úzký, proto musel být vzadu pod níže postaveným pasem rozstřížený. Na předním díle byla poutka a hustá řada knoflíků zvaných blyščky. Byl zdoben červenou kůží na manžetách, které byly lemované zelenou barvou. Na zadní straně byly knoflíky a od nich vedlo zelené lemování.

Kožich krátký

Posledním typem kožichu, který se nosil na Hané, byl krátký kožich, na Přerovsku a Litovelsku nazývaný přča, v Záhlnicích zvaný dubňák. Byl oblíbený u mladých

²⁶TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 13

²⁷LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 24

²⁸LUDVÍKOVÁ, Miroslava a Hubert VALÁŠEK. *Moravské a slezské kroje: kvaše z roku 1814*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-126-X Str. 33

mužů v první polovině 19. století. Byl lemovaný červenou vlnou. (Ludvíková, 2002, s. 26)

3.9 Klobouk

Klobouky byly zhotoveny z ovčí plsti, do které byla přidávána telecí srst. Klobouky byly obarvené na černo, vyráběli je specializovaní kloboučníci, kteří je také prodávali na jarmarcích ve městech. Podle klobouků můžeme určit, odkud jeho nositel pochází. Klobouky s různými ozdobami nosili mladí muži. Starší muži, jako i u předešlých součástí kroje, nosili méně zdobné klobouky. (Ludvíková, 2002, s. 27)

Na území Blaťáků, které je mezi Prostějovem, Olomoucí a Přerovem, byl rozšířen klobouk, který byl nejvíce ovlivněn cylindrem. „*Nahoře měly rovnou hlavu, směrem dopředu a dozadu byla střecha proložená po bocích zmáčknutá směrem nahoru (tzv. skyvy). Podle toho, co tvarem připomínaly, se jim říkalo člone nebo šinákle*“.²⁹ U Baňáků, na území mezi Tovačovem a Kroměříží, měl klobouk stříšku ohnutou nahoru a nazýval se střípek nebo měsíček. Stříška byla přiřita stuhou k hlavě klobouku. Klobouky se zde zdobily pštrosími a pavími pery a vzorovanou stuhou, která byla v přední části klobouku bohatě naskládaná. Na Zdounecku měli klobouky širší, s podobnou výzdobou jako na Kroměřížsku. Zdobily se stuhami, červenou pentlí a zelenými šňůrkami. V severnějších oblastech Hané byl klobouk zdobený kombinací různých předešlých stylů, lišil se v tom, že byl středně široký. V okolí Vyškova u Žluťáků se zdobil žinylkami a vyšívanou stuhou, na tomto jihozápadním okraji Hané se střetával s širokým kloboukem.

Zimní čepice

V 18. století se v zimě nosily čepice s primem z různých kožešin, které měly vrchní část červenou, vyztuženou a zkosenou dozadu (na konci století přestává být vyztužená). Od 19. století pozorujeme nástup aksamitek se zeleným dýnkem a primem z bobří, vydří, tchoří nebo kočičí kožešiny. Daly se stáhnout přes uši. Zimní čepice byla nošena zkosenou částí dozadu, ale také do boku, u Blaťáků si ji mladí zdobili stužkou. Dalším druhem byla reprezentativní vysoká, válcovitá čepice. Byla ušita z kůže sobola nebo vydry, „*nahoře bylo opět dýnko ze zeleného sukna nebo aksamitu, podšívka z bílé kůže a jako ozdoba byly v boku ve svislé řadě všity*

²⁹LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 27

pentle“.³⁰ Po polovině 19. století se setkáváme pouze s nezdobenými astrykáncami, které byly opatřeny nanejvýše štrápcem.

3.10 Boty

V různých částech Hané se nosily různé boty, na počátku 19. století to byly nízké střevíce, kterým se na východě při území s Valašskem říkalo huně, jinde papuče nebo krpce. Pro Hanou jsou nejtýpějšími botami vysoké boty.

Vysoké boty

Zhruba od 30. let 19. století se ke kroji začaly nosit vysoké boty. Tyto boty byly pro Hanou typické, jelikož zde byla vlhká půda. Prvním typem vysoké obuvi byly štermíny, které měly nahoře přehnutý okraj. Tento lem byl z kůže a mohl mít červenou a na území baňáků zelenou barvu. Štermíny vystřídaly létavice, které byly ušity z tvrdé kůže, dvoušvové a měly zakulacenou špičku. V horní části létavic bylo zdobné prošívání. *„Byly vyšší než předešlé a vykrojené. Podle Pische mívaly vpředu na ozdobu černý hedvábný štrápec, na Olomoucku černou rozetu. Po roce 1860 přibýly u kotníků záhyby – kraby. Všechny vysoké boty bývaly opatřené podkůvkami a cvočky, aby se tak brzo neochodily. Jako ozdobný prvek sloužily také barevné tahouny (truple) – široké tkanice, trčící nahoře na bocích, sloužící k lepšímu obouvání“.*³¹

3.11 Punčochy

*„Mezi spodním okrajem koženic a horním okrajem botů je vidět pruh bílého plátna. Říká se mu viléčka, podléčka, plátynka“.*³² Tyto punčochy zhotovené z plátna byly nad kolenem zavazované šňůrkami a pevně objímaly nohu. (Turková, 2013, s. 12)

3.12 Doplnky

Sotůrek

Sotůrek byl malý úložný prostor na věci, který byl pletený z rákosy nebo slámy nebo vyrobený z kůže. Byl velmi pěkně zdobený barevnými kůžičkami, kterými se vytvářely různé květy nebo letopočet, a také jimi byl lemován.

³⁰LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 27

³¹Tamtéž. Str. 28

³²TURKOVÁ, Marie. *Hanácký кроj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 12

Šatka

Jedná se o „vyšíváný kapesníček, který dostávali chlapci od svých děvčat jako dárek. Nosíval se za pásem“.³³

Šátek

Hedvábný čtvercový šátek až metr dlouhý se nosil v zimě. Vlivem biedermeierovské doby měl černou barvu a nosil se dvakrát obtočený kolem krku a následně uvázaný na suk. Býval zeleně vyšíváný hedvábím.

Zástěra

Muži si zástěru půjčovali od děvčat, jde tedy o fěrtušek. Ženich a družbové je nosili na svatbách proto, aby ochránili drahé koženice při obsluhování.

³³TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 13

4 Ženský kroj

Obr. č. 3 Ženy v Hanáckém kroji
(Zdroj: Smahel, 1973, s. 60)

Obr. č. 4 Ženský kroj ze zadní strany
(Zdroj: Smahel, 1973, s. 61)

Ženský kroj je stejně jako kroj mužský složen z několika částí. V jednotlivých kapitolách jsou popsány různé části ženského kroje. Tyto části mají v různých částech Hané například různé názvy, nebo odlišné barvy a zdobení.

4.1 Košile

Košile se skládala ze tří částí a to ze suknice, rukávců a oplečí.

Suknice

Suknici se říkalo například „*rubanda, randa(sever), opasnice, opásek, ščórák (Náklo), trhačena, spodnica, podolek, opličena*“.³⁴ Byla zhotovena z konopného plátna s délkou do poloviny lýtek.

Oplíčko

Oplíčko bylo zhotoveno z jemné látky, která měla tvar rovného pruhu plátna dlouhého 1 m a širokého 25 cm. Bylo umístěno v oblasti pasu na holé tělo a objímalo ho zepředu dozadu přibližně do poloviny zad a hrudníku. (Turková, 2013, s. 5) Šněrovalo se pomocí tkanic do smyčky a měly hlavně bílou, ale také červenou nebo modrou barvu – těmto tkanicím se říkalo haraska.

³⁴LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 29

V některých částech Hané bylo oplečí schované pod živůtkem a to na Kojetínsko-Kroměřížsku a Hlinsko-Holešovsku. Oproti tomu v oblasti Prostějova, Plumlova, Litovle, Olomouce a Tovačova, v okolí říčky Blata, byl živůtek empirově vykrojen a oplečí šlo vidět. Tím bylo zapříčiněno jeho bohaté zdobení výšivkou. (Bečák, 1997, s. 145)

Výšivka byla bavlněná a velmi bohatá. Měla bílou, někdy též smetanovou barvu. Ve vzácnějších případech se mohla vyskytovat hedvábná smetanově žlutá výšivka. Byla vyšívána v duchu pozdně renesanční ornamentiky, (Bečák, 1997, s. 145) kdy byla „vyšitá jednou větší kompozicí, doplněnou někdy ještě drobnými kvítky či puntíky v bílé barvě“.³⁵ „Na Holešovsku (Prusinovice) bylo opličko zdobeno i granátky“.³⁶

Rukávce

Rukávce se začaly objevovat v polovině 18. století. Byly ušity z tenkého plátna. Mají příramkový střih, což znamená, že na ramenou je vložen dílek mezi přední a zadní část. Rukávce jsou dále složeny ze dvou předních dílů délky pod prsa a jednoho základního dílu. Jsou všity do límečků jinak nazývaných také náramky. „V Prusinovicích na Holešovsku byly všity hustými vrapy do límečku, který byl přejat černou nití hedvábnou nebo bavlněnou, říkalo se jí „galandryja““.³⁷ Límeček zpočátku nebyval vyšíváný, postupem času se začala výšivka aplikovat i na něj, a to buď hedvábná nebo bavlněná v barvě smetanové žluté, smetanově bílé, černé nebo také střídavě černé a bílé. (Bečák, 1997, s. 120)

K rukávcům se u krku připínal límec, který byl nabrán do úzkého proužku. Byl přichycen pomocí tkanic, knoflíčkem křišťálkem a na Prostějovsku kromfléčkem. Na druhém konci rukávců, kde byl pruh vyšívaného plátna, se v některých částech Hané připojoval kanýr.

Rukávce se v jednotlivých oblastech tvarově lišily. „Na Blatácku se nosily krátké, baňaté rukávy. Teprve v době vrcholu kroje přišly do módy rukávce „štípané“, ale jen místně (Náměšť na Olomoucku). Tvar rukávce lámala dovedně švadlena

³⁵JERÁBKOVÁ, Alena. *Lidová oděvní kultura: příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6928-2. Str. 92

³⁶BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 145

³⁷Tamtéž. Str. 118

v rukách, ale tato poslední móda se nestala všeobecnou, protože téměř zároveň s ní přichází móda „tyrangelových“ rukávců“.³⁸

„Nejparádnějším rukávcům na Záhoří z tenké krajkové látky se říká „komrtuchové“. Ve výklenkách na Záhoří se nosily rukávy dlouhé, baňaté – až k předloktí. Na Holešovsku (záhlinice) nosily se rukávy krátké i dlouhé s „kadrlema“. Nebo jen po loket dlouhé (Prusinovice) a zavazovaly se nad loktem „šňůrkou“, rovněž s „taclemi“. V Ivanovicích a na Kojetsku se nosily většinou krátké, baňaté rukávy s „taclemi““.³⁹

4.2 Límec

Límec u krku byl jednou z odnímatelných částí a nazýval se obojek, krézl, placák, okruží. „Svůj bohatý tvar nabyl teprve začátkem 19. století, kdy se svou krásou a nákladností rozrostl do nebývalých rozměrů“.⁴⁰ Byl zhotoven z paličkované krajky, která byla dlouhá 8-10 m. Krajka nebyla produktem obyvatel Hané, ale dovážela se z Vamberecka, Horácka a ze Slovenska. Skládala se do záhybů. Velikost límečků byla v jednotlivých oblastech odlišná a pohybovala se od 3 do 10 cm. „Zvláště širokých límečků se používalo na Litovelsku a v přilehlé části Olomoucka (Příkazy)“.⁴¹

Límce měly šedou až žlutou barvu – tu získávaly díky barvením směsí šafránu, tlučeného cukru* a škrobu, nebo později černou kávou. Límce byly také hodně škrobeny, aby záhyby dobře držely, a také kulmovány horkým železem. „Obojek se u krku spínal krystalky, později zavazoval barevnou šmírečkou či stužkou.“⁴²

„Vyšivané obojky byly buď jednobarevné žluté, červené a černé, nebo byly různobarevné (Němčice). Také byly jen prostě katrovány („dubské“) a ažurovány (u kroje kojetínsko-kroměřížského, přčického). Na Blatácku nosil se obojek dle

*Tlučený cukr = moučkový cukr

³⁸BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 129

³⁹Tamtéž. Str. 130

⁴⁰TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kraj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 4

⁴¹BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 119

⁴²LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kraj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 32

*místních zvyklostí. Na Tovačovsku se nosil obojek ze 4 až 6 metrů sevrápeného plátna, ozdobeného krajkami („režnými“), na Olomoucku ze 6 až 14 metrů, na Prostějovsku z 8 metrů a asi stejně na Litovelsku“.*⁴³

*„V Prusinovicích na Holešovsku byly všity hustými vrapy do límečku, který byl přejat černou nití hedvábnou nebo bavlněnou, říkalo se jí „galandryja“. Límečky bývaly původně bez výšívání, později bývaly vyšívány sametově žlutým nebo smetanově bílým hedvábím“.*⁴⁴

Obojek byl velmi pracný na čištění, „protože krajka se v celé své délce musí od plátna odparat, aby do něj nezapustila barvu. Pak se znovu škrobí a složitě skládá do úzkého límečku“.⁴⁵

4.3 Kanýr

Kanýr byl našit na límeček rukávu a měl názvy tacle nebo kadrle. Byl pozůstatkem pentlených rukávců a jeho rozkvět končil kolem roku 1840. Byl dlouhý a lemovaný úzkou paličkovanou vláčkovou krajkou nebo výšivkou.

*„Na Kroměřížsku a Kojetínsku jsou stálou součástíou svátečního kroje. U blaťáckého kroje“⁴⁶ „začaly mizet teprve ve druhé třetině 19. Století“,⁴⁷ zachovaly se „pouze u svatebního kroje, výjimku dělá Tovačovsko, kde nošení „taclí“ bylo obvyklejší“.*⁴⁸

4.4 Fěrtoch

Fěrtochy byly ušity z bílé látky plátnové vazby, takzvaného vapéru. První zprávy o nich máme z roku 1676, kdy byly zpočátku dlouhé nad polovinu lýtek. Následným vlivem rokokové módy od začátku 19. století se fěrtochy začaly prodlužovat na délku zhruba nad kotníky. Více nežli rokokové připomínaly spíše barokní, jelikož byly

⁴³BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 151

⁴⁴Tamtéž. Str. 118

⁴⁵TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 4

⁴⁶BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 130

⁴⁷LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 32

⁴⁸BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 130

díky mnoha spodničkám také košatější. Vypovídaly o zámožnosti nositelky, která dbala na to, aby měla co nejvíce spodniček. Těch bylo minimálně 8 půlek. Půlky byly na pravém boku nesešité a běžně jich mohlo být až 16.

Zadní část fěrtochu byla velice zřasená, přední z praktických důvodů méně. Přední část byla zakryta zástěrou, které se říkalo fěrtušek. Díky zřasení měla sukňě zvonový tvar. Límeček, do kterého byl fěrtoch všit, byl vyšíván rostlinným ornamentem a to většinou bílou, žlutou nebo modrou bavlnkou. Zavazoval se šňůrkami v pase.

„Po letech 1860 se fěrtochy zkracovaly a oblibu dosahovaly zvláště sukňě kartonové a především tištěné „přerovské“ a „hunčovské““.⁴⁹

„Nahrazovaly je továrně vyrobené tištěné, ale také hedvábné, vyšívané organtýnové zástěry“.⁵⁰

Šorec

Obnošené fěrtochy se u barvíře barvily na tmavě červeno-hnědo, tmavě-modro nebo na černo a říkalo se jim šorec. Sváteční šorec byl lesklý a měl názvy jako blyščák, leštěnec, klňák. (Ludvíková, 2002, s. 32)

4.5 Sukně

Kolem roku 1848 začaly fěrtochy nahrazovat sukňě, které byly na rozdíl od nich sešité. Sukňě byly „„kanafasové“, „kartonové“, „šulinové“ a především tištěné „přerovské“ a „uničovské““.⁵¹ „„Šulinová“ sukňě byla ze silného hedvábí s pestrými vetkanými kytičkami; byla to móda úpadkového kroje z let 1860“.⁵² Největší oblibu měly sukňě přerovské a uničovské. Sukňě byly barvené indigem* a dalšími směsmi. Drobný vzor byl rozesetý po celé ploše. Byly poskládané do záhybů,

*Indigo = modré barvivo

⁴⁹TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kraj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 7

⁵⁰JEŘÁBKOVÁ, Alena. *Lidová oděvní kultura: příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6928-2. Str. 92

⁵¹ BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 157

⁵²Tamtéž. Str. 157

kteře se pomocí kulmy skládaly do skladů, tzv. sukně na tróbkce, na fuke, tálkované. „Nejdelší jsou na Opavsku, Krnovsku, na jižním okraji Hané a na Znojemsku“.⁵³

4.6 Spodnička

Spodnička byla původně jedna, měla délku po kolena a nesměla být vidět. Následně se jejich počet navyšoval až na osm půlek. Šily se z běžnějších látek, jelikož byly schované pod fěrtochem. Byly často hodně škrobené, aby byl fěrtoch také více zvednut.

4.7 Zástěra

Nejčastěji zvaná fěrtošek „Nazýval se též „kasánka“ (Hnojice na Olomoucku), „předniček“ (západní část Olomoucka), „kasáč“ (Velký Týnec na Olomoucku)“.⁵⁴

Nejstarší zástěry byly šité z domácího lněného plátna. U svátečního kroje se používal zvláště kupovaný matrabas. (Bečák, 1997, s. 159) „K polovině 19. století a krátce po něm se uvádí nejrůznější (drahý) materiál: mušelín, organtýn, tyntych, toul, patys, šakonet atd.“.⁵⁵ Stejně jako fěrtoch, byla i zástěra, tedy fěrtošek, složena z několika půlí, a to ze 3 až 5, „Jednotlivé půle byly sešity švem, zvaným „stink“, též „stinek“ nebo „řetázek““.⁵⁶ Půle byly řaseně všity do 12-16 cm širokého límce, který byl vyšívaný. „Tento límec byl různě upraven; u blatáckého kroje na velkou mši svatou „na hrubou“ a na „nešpor“ se nosil zdvižen vázaný „na faldy“, a zapínal se na spodní knoflík lajdíku (čímž se zakrylo šněrování oplečí)“.⁵⁷ V pase byly zástěry vázané tkanicemi nebo stuhami „které se uvazovaly vpředu (např. u Blatáků) nebo na boku (např. na Kroměřížsku)“.⁵⁸

V 19. století měla největší oblibu bílá zástěra, která byla lemovaná krajkou. Velmi nákladné byly vyvazované zástěry, se kterými se setkáváme po polovině 19. století. Tyto vyvazované fěrtošky měly modrou barvu s bílým vzorem, který byl v podobě

⁵³LUDVÍKOVÁ, Miroslava a Hubert VALÁŠEK. *Moravské a slezské kroje: kvaše z roku 1814*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-126-X Str. 41

⁵⁴BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 158

⁵⁵LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 33

⁵⁶BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 158

⁵⁷Tamtéž. Str. 158

⁵⁸LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 34

cest nebo kvítků. Následně před zánikem kroje byly v oblibě přerovské a uničovské tisky. (Bečák, 1997, s. 160-161) „Zde jsou větší vzory umístěné v příčných pruzích, odspodu směrem nahoru se zužujících. Po nich se na zástěry používaly už jen běžně dostupné materiály hedvábné, vlněné i bavlněné“.⁵⁹ „Podle typu zástěry se dalo poznat, ze které hanácké farnosti žena pochází“.⁶⁰

Byla dlouhá ke kotníkům a „vdané ženy si ji někdy „vykasovaly“ (zkracovaly) „na půl kola“ (Hnojice na Olomoucku)“.⁶¹

4.8 Živůtek

Jako ostatní části kroje také živůtek měl v různých oblastech odlišné názvy. Na Plumlovsku, Prostějovsku, Nezamyslicku (tedy na západě) se mu říkalo kordulka, na Olomoucku lajdík, v Hnojicích bruslek, na Holešovsku a na Zámoraví frydka (to znamená jih a východ).

Princesový střih zad byl na celém území velmi podobný. V dolní části zadní strany živůtku byly ohrnuté obloučky směrem vzhůru, kterým se říkalo faldečke (Prostějovsko), šoske, fuke (Olomoucko), kola (Hnojice). Jejich počet se odvíjel od šířky zad, užší jich měli pět a širší až sedm. (Ludvíková, 2002, s. 35) Byly vyztužené a červeně vykládané, olemované zelenou a protažené šňůrkou. Výstřih byl ve tvaru V nebo okrouhlý, zapínání pod výstřihem bylo formou 5-6 knoflíků. Postupem času vlivem empiru se živůtek začal zkracovat a to nejvíce na Blatácku se šněrováním přes hrud'. Na jižní Hané byly živůtky zkrácené nad pas.

Jako materiál bylo zpočátku využíváno sukno nebo brokát. Barva sukna se oblastně lišila, bylo černé nebo červené v okolí řeky Blata, na Napajedelsku červené nebo zelené, na Přerovsku zelené, v Hnojicích červené, někde mohlo být využito modré barvy. Od roku 1840 se začínají místo sukna používat s cílem přiblížení se šlechtě drahé kupované látky. Oblíbenost drahých látek v této době nezapře vliv *biedermeieru*. Živůtek se začal šít z brokátu, damašku, hedvábí a atlasu. Živůtek zvaný lážový byl z brokátu bílé barvy, který byl protkaný zlatem. Zlatohlavý živůtek

⁵⁹LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 34

⁶⁰TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 7

⁶¹BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 158

byl též z brokátu, ale s květinovým vzorem, který se stříhal tak, aby byl vzor na zádech souměrný. V šedesátých letech byly na Zdounecku živůtky ze sametu.

Živůtek byl podšíván plátnem lněným nebo konopným, podšívka byla hrubá a později ji nahradil barchet.

Živůtek byl velice zdobný, obzvláště na ramenou a na švech. Byl zdoben stuhami, výšivkou, nášivkami, flitry, dracouny nebo prýmky. Stuha paterka byla používána na celém severu a v okolí řeky Blata, Tovačovsku, Záhoří a na Přerovsku, kdy se jí lemoval výstřih a přednice. „*Výšivka barevným hedvábím se rozvíjela na přednicích od knoflíčků a dírek, vzadu sledovala švy, umísťovala se nahoru a na zelenou stuhu. Na pestrobarevných živůtcích splývala s vetkaným vzorem*“.⁶² Ve východní části Hané se k lemování používala leonská porta*. Po roce 1860 přestává být živůtek tak zdobný.

4.9 Kabátek

„*V severnější části Hané je to župánek, batan na Prostějovsku, jenerálka na Olomoucku, korálek na Tovačovsku, dále se mu říkalo flanel, kanduš, hrdiborka, varhánkové lajbl*“.⁶³

Starší typ kabátku byl z černého sukna a byl podobný živůtku. Měl princesový stříh zad a také čtyři až osm obloučků, „*uvnitř červených, vně lemovaných modrou stuhou pokračující po dolním okraji až dopředu*“.⁶⁴ K výzdobě sloužila paterka*, krajka a výšivka. Paterka byla kombinovaná s krajkou nebo zlatým prýmkem a byla situovaná na předním dílu kolem výstřihu. Na Kroměřížsku se místo paterky používala hedvábná modrá stuha, často moiré. Na pravé straně byla hustá řada knoflíků. Rukávy byly úzké a u průramku nabírané, byly zdobené výložkem z brokátu, který byl lemovaný prýmkem.

*Leonská porta = až 4 cm široký, krajkový, ozdobný pásek. Byla zhotovena z kovových nití.

*Paterka = stuha široká od 4 do 8 cm o pěti barvách a to o zelené, červené, žluté, hnědé a modré. Byly nani vyšívané lístky rostlin.

⁶²LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 35

⁶³Tamtéž. Str. 37

⁶⁴Tamtéž. Str. 37

Postupem času měl na dámský kabátek vliv kabátek pánský, od kterého se významně nelišil, a to především na severu a na západě. Šil se z černého sukna. Měl ohrnuté klopy a postrádal límeček, výšivka byla zelená a byla situovaná na zadních šůsících.

Poslední typ kabátku na Hané se nazýval kacabajka nebo jupka. Vyráběla se v Prostějově jako konfekční zboží. Měla malý stojatý límeček, rukávy byly užší s dlouhými šůsky, které byly zdobené. (Ludvíková, 2002, s. 39)

4.10 Kožich

Kožich býval z ovčí nebo beraní kožešiny lemované liščinou. Dále se používalo sukno, cajk, haras.

*„Názvy: kožoch, kožóšek, také jen plurál žole“.*⁶⁵

*„Na jihu se původně nosily dlouhé kožichy župany, obšité sukem, sahající do poloviny lýtek. Měly červené lemování, široké na dlaň. Na Zdounecku se jim říkalo korálky“.*⁶⁶

Krátké, hnědé, takzvané duběné kožichy se nosily v první třetině 19. století. Na Olomoucku se tento kožich nazýval přča. Byl lemovaný bílým nebo černým beránkem anebo liškou - těm se říkalo liščáky. V pase byl uvazovaný řemínkem a vzadu měl velké faldy. (Ludvíková, 2002, s. 39) Ve druhé polovině 19. století byly kabáty o něco delší a byly podložené vatovou vložkou. (Jirábková, 2014, s. 93)

Před zánikem kroje se nosily kožichy, které měly střih jako kabátek, ve kterém byla jako podšívka kožešina a svrchním materiálem bylo modré nebo černé sukno, či v Záhlinicích modro-hnědý cajk. Tyto kožichy byly lemované červeným harasem.

4.11 Šatka

Šatku tvořil pruh naškrobeného plátna, který byl dlouhý kolem 140 cm a široký asi 20 - 30 cm. Dalším názvem byla rouška, ale šatka je dnes obecnější. Šatka byla zdobena paličkovanou krajkou na užších koncích a také úzkou na dlouhém okraji, na kterou se někdy připínala ozdobnější krajka šířky až 10 cm, dále černou, bílou anebo krémovou výšivkou. Vzadu byla šatka svázaná červenou stužkou. Vdané ženy měly

⁶⁵LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový кроj na Hané*. Přerov: Muzeum J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 39

⁶⁶Tamtéž. Str. 39

šatku oproti svobodným ženám méně zdobenou. Na jihovýchodě Hané se místo šatek používaly hedvábné nebo polohedvábné červené šátky.

„Šaty jsou přechodem mezi šatkou a šátkem. Byly vyšívány smetanově bílým hedvábím na bílém konopném nebo i jemném kupovaném plátně. Jejich rozměry jsou již rozměry pozdějších velkých tištěných šátků a říkalo se jim „dvouloketní“. Někde i rozměry šátků převyšovaly, neboť měly i 2 m dlouhou stranu“.⁶⁷

„Zvláště bohaté šaty byly vyšívány na Litovelsku (Senice), kde rohová výšivka byla rozvedena v bohatý kyticový útvar. Údobí nošení šaty bylo velmi krátké, neboť přicházela již před rokem 1830 móda napoleonských „pětičtvrtních“ šátků „na uši“, říkalo se jim „turecké““.⁶⁸

4.12 Čepce

Čepce se nosily společně se šatkami, které je někdy zakrývaly. Čepce byly připevněné na podložce, která byla složena ze slámy a natřena, aby nedocházelo k maštění od vlasů. Dýnko čepce mělo rozměr 11,5 x 3,5 cm, kolem kterého byl našitý pruh o rozměrech 13 x 50 cm. Nejvíce namáhaná přední část, která byla schovaná pod šatku, byla nadstavena pruhem hrubší látky. Čepce byly tvrdé a nepoddajné, díky tomu byly vždy upravené. Nosily se společně se šatkami do roku 1830.

4.13 Šátek

Pod šátky se na vlasy nejprve nasazoval čepce, který zabraňoval tomu, aby se šátky zamastily od vlasů a také pak lépe držely tvar. Tento čepce se nazýval napleták a byl z jemného plátna.

Turecký šátek

Na konci 20. let 19. století nastupují šátky manufakturní výroby. Tyto šátky byly původně ubrusy, které používali lidé na malých městech při čajových a kávových dýcháncích. Když u měšťanstva vyšly z módy, ujali se jich na venkově, kde se jim říkalo turecké. Byly to bílé bavlněné šátky potištěné rostlinnými vzory a symboly z období napoleonských válek, což byla nezvyklá tematika.

⁶⁷ BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 102

⁶⁸Tamtéž. Str. 103

Lipský šátek

Lipské šátky byly rozšířené již v 50. letech 19. století. Nejprve byly šátky menší, méně kvalitní a vzor byl často rozmazaný. Tyto nekvalitní šátky velice brzy vystřídaly šátky velké a kvalitní. Měly čtvercový tvar o rozměrech stran 144 – 163 cm. Měly sytě červenou barvu, na niž byl tištěn vzor vždy žlutou, modrou, bílou, zelenou, světle červenou nebo černou barvou. „*Jednotlivé druhy šátků měly své pojmenování. Například housenkový, kohoutový, chebzoví, slimákový, hrachový, růžencový, listkový*“.⁶⁹

Jednalo se o první část kroje, která byla vyráběna v zahraničí. Byly kupované na trzích židovskými obchodníky. „*Vyráběly se, jak již jejich lidové pojmenování napovídá v Německu. Byly to především továrny Carl Ganahl ve Feldkirchu aj. G. Ulmer v Dorbinu, jež měly své sklady v důležitém německém obchodním středisku Lipsku (Leipzig)*“.⁷⁰

V šedesátých letech nastoupila móda střapců. Vznikaly buď vytažením nití z šátku, nebo se na šátek našivaly. Měly buď stejnou barvu anebo tvořily kontrast. Lipské šátky se nosily až do roku 1880.

Přerovský, Uničovský šátek

Na krátký čas se na území Hané také ujaly šátky z přerovských a uničovských tisků, podle kterých také byly pojmenované. Tyto šátky nejsou tak konkurenčně schopné a zanikají. (Ludvíková, 2002, s. 42)

Malý

Poslední šátky rozšířené na konci 19. století byly malé a vážaly se pod bradou. Tyto šátky byly hedvábné, sametové nebo soukenné s třásněmi a ručně nebo strojově vyšíváné. (Ludvíková, 2002, s. 43)

4.14 Přehoz

Býval to velký kus lněného, konopného nebo damaškového plátna. Tento přehoz sloužil hlavně k tomu, aby uchránil oděv při špatném počasí. Nebyl nijak zdobený, pouze měl na dvou protilehlých stranách třásně. Tento přehoz nosily vdané a starší

⁶⁹TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 4

⁷⁰BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-X. Str. 103

ženy. Přehoz z vlny, tzv. vlnák nebo heta, měl zelenou barvu a byl také opatřen třásněmi. Tento vlněný přehoz nosily také chudé ženy, které neměly na kožich.

4.15 Úvodnice

Úvodnice, též zvaná úvodová nebo nevěstinská plachta, byla z lněného, konopného nebo bavlněného plátna. Byla většinou ze dvou sešitých kusů a celkový rozměr byl 150 x 200 – 250 cm. Lněné a konopné úvodnice se vyšívaly hedvábím bílé nebo krémové barvy. Novější bavlněné úvodnice se vyšívaly smetanově žlutým až žlutým hedvábím. Centrální výšivka byla široká 15-30 cm. Úvodnice měla ještě na koncích černou výšivku, a to jméno majitelky nebo ornament. *„Třetí typ je již úpadkový a projevuje se tím, že místo znaků černě vyšitých jsou jen věnečky. Místo hedvábi se používaly různobarevné bavlnky. Konečná forma pak nahrazuje u chůvek vyšívání krajkou nebo tkanou vložkou“.*⁷¹

4.16 Punčochy

Punčochy vytvářeli městští punčocháři z vlny a valchovaly je. Vlivem empiru začala obliba bílých punčoch, které byly jemnější a lidé si je pletli i doma. Měly barvu černou, bílou, červenou nebo modrou. Na svátky se nosily červené punčochy s klínkem, na jihozápadě a v zimě se nosily černé. Modré se vyskytovaly na jihovýchodě. Před úpadkem kroje se nejčastěji objevovaly punčochy bílé barvy, které se nosily hlavně v létě a ve svátky.

4.17 Obuv

Obuv můžeme rozdělit na dva druhy, a to na obuv koženou a soukennou.

Kožená obuv

Kožené střevíce byly poměrně proměnlivé a většinou byly z tmavé kůže. Byly ozdobeny přezkou, která byla často stříbrná, a také stužkou, která jí byla protažena nahoru nebo do boku. Podpatek býval červený. Jazyk v některých částech chyběl, a to na západní Hané a v okolí Hnojic. Na Hřebečsku a Losinsku byl červený, prodloužený směrem nahoru. V polovině 19. století se vyskytovaly střevíce bez podpatků ozdobené stužkou a kanýrem. Později byly také po obvodě vykládané různými tvary z kůže.

⁷¹TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kroj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1. Str. 10

Soukenná obuv

U mladých byla oblíbená soukenná obuv, která se nosila v zimě. Byla vysoká nad kotníky, říkalo se jí papuče nebo krbce a kupovala se na jarmarcích. (Ludvíková, 2002, s. 44) „*V době zániku kroje se nosila městská šněrovací obuv*“.⁷²

4.18 Rukavice

Rukavice nebyly moc obvyklé, pletly se ze zbytků vlny, a to převážně v Komárném. Měly palcový stříh a byly opatřeny otvorem v dlaňové části na dva prsty. (Ludvíková, 2002, s. 44)

4.19 Šátek do ruky

Šátek do ruky byl doplňkem kroje a vznikl rozstřížením šátků na hlavu. Hanačky si do něj ukládaly například peníze, když šly na jarmark. Byl bílé a později žlutě vyšívány. Děvčata jej dávala mládencům jako dárek a při tanci jej měli chlapci pod rukou, aby nepoškodili drahé živůtky. (Ludvíková, 2002, s. 44)

4.20 Pantla

Dalším doplňkem svátečního kroje byla pantla. Jednalo se o velkou hedvábnou stuhu. Pantla byla dlouhá 3 až 3,75 m a měla různou šířku. Její prvotní účel byl připevnění zástěry, který se v letech 1850 vytrácí. Nejčastěji měla barvu modrou, červeno-fialovou, červenou, bílou a následovaly další barvy. Zdobena byla výšivkou květinových vzorů, jak je na Hané zvykem, a v některých oblastech také třepením na koncích.

5 Výšivka

Tato kapitola vypráví o tom, jak vznikala výšivka a také jaké ornamenty se v ní často opakují a jaký mají význam.

Výšivka byla nejčastějším zdobným prvkem kroje. Postupem času se měnila její kompozice, měla různé podoby a tvary, ať už tedy z časového, nebo místního hlediska. Hlavně díky výšivce můžeme zařazovat kroje do jednotlivých oblastí.

⁷²LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 44

Výšivka byla plochá a vkusná, vyšívaná dlouhým předním (úsporným) nebo smyčkovým stehem. Vzory byly inspirované renesanční nebo rokokovou módou. Na vyšívání se používalo hedvábných nití.

*„Hanácký ornament je povahy rostlinné a byl u nás přijat zároveň s opožděnou renesancí. Na jeho vývoj měly vliv nejen kláštery jako ohniska kultury a vzdělanosti, nýbrž byl zde i přímý vliv kněžských brokátových rouch, jež jsou tkána s typickým renesančním rostlinným vlnutým ornamentem“.*⁷³

Vyšívání na oděvech mělo praktický význam. Výšivkou se látka začišťovala, aby nedocházelo k jejímu třepení. Vidíme ji často na švech, které byly poměrně viditelné a ozdobnou výšivkou se zakryly.

Ve starších dobách byla výšivka ruční. Postupně ji začala nahrazovat výšivka strojová nebo výšivku nahradily prýmky. Na Hané se výšivkou zabývaly vyšivačky, které byly většinou tělesně postižené a dostávaly poměrně málo zapláceno za práci, kterou dělaly. Některé vyšivačky byly velmi nadané a kroje si u nich nechávali vyšívat lidé z celého okolí. *„Práce lidové vyšivačky kotvila pevně v tradici a selském konservatismu, podrobovala se platným, často nevysloveným zákonům výzdoby a formám ornamentu, které vytvořily v postupném vývoji předchozí generace; tyto normy byly závazné, stejně jako přísné předpisy krojové. Překotný vývoj je cizí lidovému umění“.*⁷⁴ Vyšivačky byly následně nahrazeny švadlenami, které se zabývaly plátěnými výrobky. Oproti tomu kožené a soukenné výrobky byly doménou mužů a na nich tvořili výšivky krejčí. (Válka, 1985, s. 10)

K vyšívání se používalo různobarevných přízí. Záleželo na tom, jestli se jednalo o plátěnou součást nebo soukennou či koženou. Plátěná součást byla vyšívána barvou bílou, černou, žlutou, nebo béžovou. Soukenná součást byla vyšívána různou škálou barev příze. Postupem doby se také barevnost různě proměňovala. Bílá výšivka byla na Hané dobře známá i před 18. stoletím, kdy nastal její rozkvět, který trval do 19. století. Na tuto výšivku se používalo jak bílené tak i nebílené příze.

⁷³ BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x. Str. 75

⁷⁴Tamtéž. Str. 75

5.1 Výšivka s rostlinným motivem

Výšivka na Hané je z převážné většiny tvořena rostlinnými motivy různě stylizovanými, ale se základem v reálných rostlinách.

Jablíčko

Jedná se o jeden z nejoblíbenějších a nejpoužívanějších ornamentů, který se vyšíval na krojové součásti na Hané. Úplně původní předlohu tohoto ornamentu můžeme hledat v granátovém jablku. Má proměnlivý tvar, který může připomínat makovici nebo poupě. Jablíčko je často širší než delší, rozdělené na tři části, a to na dvě boční a prostřední, připomínající jaderník. Uschlý zbytek květu na spodní straně jablíčka bývá vyobrazen jako lístky.

Jablíčko má také svou symboliku a je spojeno s plodností. (Bečák, 1997, s. 77)

Růže

Jedná se o jeden z nejužívanějších květů v lidové výšivce. Má proměnlivý tvar a existuje více variant, jako například růže stolistá, hřebíčková nebo také slunečnicová a šípková. Někdy se tvarově spíše podobá všudypřítomné sedmikrásce nebo kopretině, kterou venkovský lid vidával často na lukách a poblíž svých domovů.

Zvonek

Motiv zvonku původně vychází z často užívaného ornamentu v renesanci, kterým byl tulipán. Postupem času však získával větší podobu známého zvonku, který mu vtiskly vyšivačky na Hané.

Slunečnice

Slunečnici můžeme v zahradách venkovského obyvatelstva nacházet již v 16. století. Pro svůj nezaměnitelný vzhled připomínající slunce se nazývala slunko a také slunéčko. Ve výšivce může mít různou geometrickou výplň. Větší kompozice bývá někdy zakončena květináčem.

Chrpa

Chrpa se pravděpodobně postupem času vyvinula z karafiátu. Nepatří k nejčastějším motivům výšivky. Lístky květu připomínají vějíř.

Palma

Původ tohoto ornamentu můžeme vypátrat až ve starém Řecku. Z řecké ornamentiky vycházela její podoba v renesanci. Ta byla následně převzata a uplatněna na kroji. Její podoba byla však určitým způsobem pozměněna lidovými tvůrci. Jako ostatní prvky mají také různou podobu. Uprostřed listů můžeme vidět zmenšený motiv jablíčka nebo zvonku a dalších. Tento motiv se může téměř až vytrácet, když jsou listy soustředěné do malého bodu uprostřed.

Lístky

Tvar lístků můžeme většinou charakterizovat jako slzovitý. Lístky na sebe mohou různě navazovat a tvořit například pérko, kdy jsou k sobě přilehlé a okraji se dotýkají. Pokud jsou lístky za sebou a listy se nedotýkají, říkáme tomu hladký list. (Bečák, 1997, s. 78)

Dobře rozeznatelné jsou lístky jeteliny, kdy tvoří čtyřlístek.

Srdce

*„Srdce – jako symbol citového blouznění, milostného blaha a touhy je nejčastější prvek hanáckého ornamentu. Uplatňuje se na výšivkách kroje mužského i ženského a jeho stylizace je nejrůznější. Původ jeho je rostlinný: mohl vzniknout stylizací jetelového listu, s nímž se setkáváme na výšivkách límečků, nebo lipového listu“.*⁷⁵

Dále je tu možnost, že se tento ornament vyvinul z jablíčka. Výplň tohoto motivu je zpravidla geometrická. Jeho podoba je velmi proměnlivá. Většinou bývá středem kompozice.

5.2 Výšivka s geometrickým vzorem

Vedle výšivky rostlinné najdeme na hanáckých krojových součástech geometrickou výšivku. Geometrický ornament od 19. století sloužil k výplni a jako doplněk rostlinné výšivky. Tuto výplň tvořil například ve velkých vnitřních plochách motivů jako například u srdce nebo jablíčka ve formě šachovnice nebo proužků. Dále tento druh výšivky měl formu různých geometrických cest tvořenou trojúhelníky, zoubky, čtverci, nebo kosodelníky.

⁷⁵BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x. Str. 77

Mezi geometrickou výšivku řadíme také prolamování a vyšívání na síti. Tato technika se na Hané používala především u dýnek k čepcům. (Stránská, 1949, s. 106)

Pouze v Němčicích na úvodových chůvkách tvořil základní složku výšivky.

5.3 Barevnost

Barevnost se stejně jako motivy výšivky postupem času proměnovala. Nejstarší výšivkou vůbec byla výšivka černé barvy, která se na Hané užívala například v kombinaci se žlutou a nikdy úplně nevymizela. Bílá výšivka se začala objevovat koncem 18. století a vrcholila v polovině 19. století. Části kroje, které byly zhotoveny z vlněných látek, měly většinou barevnou výšivku.

Praktická část

6 Tvorba kolekce

Tvorba kolekce začala hledání informací, kdo se daným tématem již zabýval. Následně popisem módní tvorby, jak vlastně vzniká móda. Dále tento proces pokračuje přes navrhování, tvorbu střihů, vzorů až v samotnou realizaci oděvů.

Čeští návrháři kteří se zabývali krojem a folklorem.

Inspirace folklorem a různými prvky z etnografických oblastí Čech Moravy a Slezska není oděvním návrhářům cizí. V minulosti vzniklo několik oděvních kolekcí inspirovaných touto tematikou i od předních českých návrhářů.

V roce 2017 se tímto tématem, tedy kroji, inspirovala Beata Rajská. Narodila se na Slovensku v Liptovském Mikuláši roku 1962. Patří mezi přední české návrhářky a účastní se tuzemských i zahraničních přehlídek. Ve své kolekci Ríf se inspirovala lidovými kroji ze Slovenska, konkrétně važeckým krojem. I v názvu této kolekce se ukrývá spojitost s dobou krojů, a tím je právě délková míra ríf, což je asi 59 centimetrů. Tuto kolekci se slovenským krojem spojovaly barevné nášivky se základem v tradiční žluté a modré barvě a ostatní barvy jsou použity jako doplňkové.

Martin Zrzavý a Tomáš Jeřala jsou folklorní nadšenci a v roce 2014 vytvořili projekt Trika z Kyjova. Následně si založili svou vlastní značku Kohoot. Mimo jiné mají v sortimentu trika, která jsou potištěná imitací kyjovských folklorních motivů z košil.

Folklorstyl je firma, která se účastní oděvních přehlídek a vytváří oděvy, které jsou inspirované ornamenty z Kyjovska a hanáckého Slovácka. Ornamenty jsou na oděvech provedené formou výšivky v různých barvách a můžeme je najít u dámských, pánských i dětských oděvů.

Trend v módě

Trendem označujeme něco, co je momentálně moderní a žádané. Je to proměnlivý postoj, který ovlivňuje více faktorů. Například, když jsem byl v roce 2008 v osmé třídě, byl velmi populární EMO styl, což se vyznačovalo černými linkami, vlasy, trička tmavá nebo v kombinaci s růžovou barvou. Trendy vytvářejí především módní návrháři a spíše než vytvářejí tak popularizují daný trend celebrity a v poslední době

také blogeři a influenceři. Následně jej přebírají koneční spotřebitelé. V módě funguje určitá recyklace, co bylo moderní kdysi, může být znovu moderní v určité pozměněné podobě v budoucnu. V dnešní době je velká svoboda v tom, co můžeme nosit, v podstatě nic nás neomezuje a můžeme tak vyjádřit svůj postoj a životní styl.

Proces módní tvorby

Jak vlastně vzniká oděvní kolekce? Na to odpoví modní návrhářka a stylistka Šárka Strnadová.

Jak dlouho trvá, než vznikne nová kolekce?

Vznik kolekce, od prvního návrhu až po hotové kusy, trvá 2-6 měsíců. Záleží na složitosti jednotlivých modelů a také na počtu kusů v kolekci.

Kde nejčastěji čerpáš inspiraci pro svou tvorbu?

Inspiraci hledám všude okolo sebe, respektive ji většinou nehledám – něco mě osloví a pak se mi v hlavě rodí nápad na střih a postupně se nabalují další, až vznikne kolekce.

Kde jsi ji hledala pro svou poslední kolekci?

V poslední kolekci mě inspirovaly šaty, které měla ve skříni moje babička i moje mamka. Vyloženě jsem se inspirovala dvěma střihy, upravila je, navrhla další, vybrala materiál, který podtrhl ten retro záměr a kolekce byla na světě.

Ovlivňují tvou tvorbu trendy poslední doby nebo si „jedeš to svoje“?

Trendy příliš neřeším. Ale za to poslouchám, co si přeji mé klientky. I kdybych měla navrhnout ideální šaty pro jedinou z nich, tak to risknu a do kolekce to dám. Hodně se mi to osvědčilo.

Jaká část v procesu tvorby je pro tebe nejkomplikovanější?

Nejkomplikovanější stále zůstává proces tvorby střihu. Jde o milimetry, aby to sedlo a člověk se snaží, aby to sedlo co nejvíce lidem a to je vždy trochu stres.

Jak bys popsala ve stručnosti proces tvorby, od prvotního podmětu až k hotovému oděvu?

Proces tvorby začíná tou myšlenkou, nápadem. Začnu si kreslit návrhy, pak vybírám materiály a teprve poté jdu nakreslit střih. Ušiji zkušební kus abych zjistila, že to sedí, jak chci, a abych ověřila, jak se chová daný materiál. Zkušební kus většinou chvíli nosím a pak teprve šijeme kousky dál.

V čem vidíš budoucnost módy?

Budoucnost módy vidím v udržitelnosti. Věřím, že se vrátí doba kvalitního oblečení, kterého si budou lidé vážit, a bude se dědit po generace. Věřím, že je budoucnost v lokální tvorbě, kvalitních materiálech a že se lidé naučí si připlatit za kousky, které budou mít v šatníku desetiletí. Jestli ne, tak už nevím.

Rozhovor mě utvrdil v tom, že jako v mém případě, tak v případě Šárky je samotné šití oděvu jenom zlomek celkového procesu této tvorby. Velice se ztotožňuji s myšlenkou, že je potřeba módu transformovat do udržitelnější podoby, než v jaké se momentálně nachází, a je potřeba věnovat pozornost tzv. slow fashion.

6.1 Tvorba oděvů

Praktická část diplomové práce se zabývá návrhy a realizací čtyř pánských oděvů. Pánské oděvy jsem vybral proto, že se mi zdají poměrně opomíjené a také se v pánské módě orientuji více než v dámské. Kládl jsem si za cíl, aby kolekce byla nositelná, byla pro mladé a vyznačovala se jednoduchostí.

Nositelnost je důležitá z toho důvodu, aby zaujala větší počet lidí, což by nenositelný oděv nesplňoval. Na Hané se lidé snažili prakticky využít vše, co měli, nebyl to takový luxus, jaký zažíváme dnes.

Mladá generace se postupně čím dál víc odpoutává od tradic, od svých kořenů. Jelikož je svět otevřenější, internet je plný informací, ke kterým v dřívější době nebyl přístup, a vše se extrémně zrychlilo. Člověk může být ve spojení s někým, kdo je na druhém konci světa pouhými pár doteky displeje. Většinou čím víc jsme otevřenější, tím zase méně vnímáme, co máme tzv. před nosem. Osobně to vidím ve vesnici, kde bydlím. Když jsem byl malý, Velikonoce se zde slavily opravdu hodně nebo se pořádaly karnevaly a byly tu velké hody. V poslední době všechno ustupuje. Dělo se to již před epidemií koronaviru. Postupně se přestaly pořádat karnevaly, hody už také nejsou, co bývaly. A na Velikonoce už nejsou vidět ty velké party burácejících kluků. Jednoduše řečeno: na jednu stranu se otevíráme ve svých virtuálních světech a

uzavíráme se v těch reálných. Přestáváme vnímat, co budovali naši předci, jak žili a na jakých základech jsme vlastně vyrostli. Tato kolekce nám dává nahlédnout do minulosti prostřednictvím stylizovaných vzorů. Pochopení minulosti nám pomáhá najít sami sebe. Jelikož žijeme ve světě, který je přehlcen všemi informacemi, vjemy, kdy nám hlava už ze všeho jde kolem a oči nestačí všechno sledovat, tak si myslím, že je potřeba věci zjednodušovat, udělat něco, co bude stručné a jasné.

Střih

Inspiraci ke střihům jsem čerpal v přehlídkách na jaro léto 2021. Konkrétně to byly přehlídky Kazuyuki Kumagai, Massimo, Fabio Quaranta, ale především to byly modely z přehlídek United Standard, Edithmarcel, Moschino, Julius a Egonlab. Tyto modely mě zaujaly svou jednoduchostí, kterou očekávám také od svých oděvů.

Rozhodl jsem se použít trička s volnějším střihem, který je pohodlný na nošení. Volnější střih je také oblíbený, jelikož zakryje například to, že jsme příliš hubení nebo na druhé straně nějaký ten faldík. To nám dodává sebevědomí a cítíme se v takovém oblečení lépe, než v upnutém elastanovém tričku, které poukáže na náš propadlý hrudník nebo vystouplejší břicho.

Oděv je vhodný na poflakování v obchodním centru, na akci s přáteli, nebo na hudební festivaly.

Střih každého trička je jedinečný svou délkou rukávu, což rozrušuje pohled na řadu triček vedle sebe, ale zároveň zůstávají ucelená v jednu malou kolekci. Navíc každému může nabídnout pro sebe optimální délku rukávů.

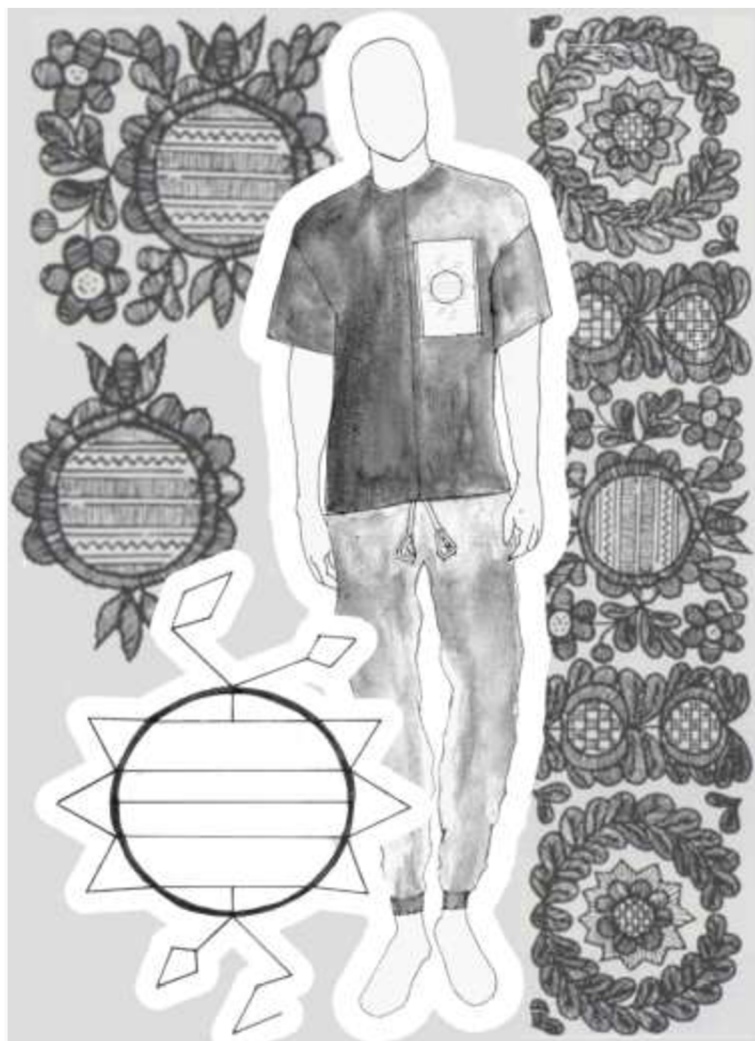
Spodní část oděvů se skládá většinou z kraťasů a v jednom případě z dlouhých kalhot, které jsou širší a mají úmyslně pomačkaný efekt.

6.2 Vzory a návrhy oděvů

Vzor je inspirovaný výšivkou, která byla vyšívána na mužské krojové součásti, jako například na košilích a kordulách. Výšivka sloužila jako ozdoba kroje a také zpevňovala švy. Také díky ní bylo možné kroje místně určit. Výšivkou byly opatřeny části kroje, které byly vidět, části, které byly schované pod svrchním oděvem, nemělo cenu pracně vyšívat. Ve výšivkách se často používají stejné vzory jako jablíčko, zvonek nebo srdce, protože tyto vzory byly líbivé a lidé je znali ze

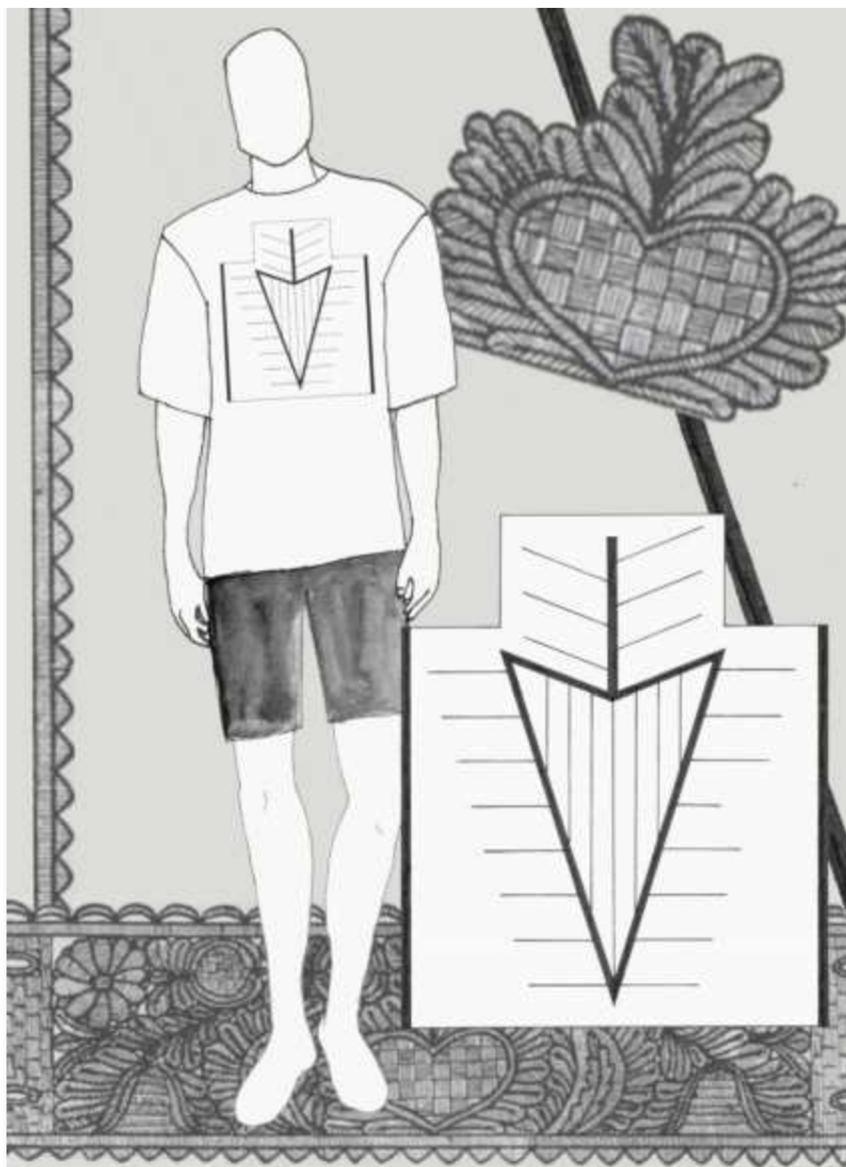
svého okolí. Tyto vzory také nesly určitou symboliku. Na Hané byla výšivka z převážné většiny rostlinná.

Ve výšivce jsem hledal jednotlivé prvky, které jsem následně stylizoval. Kladl jsem si otázku, jak tyto tvary zjednodušit z jejich honosné a přebujalé předlohy. Nejdřív jsem jednotlivé vzory jen oprostil od okolní výšivky, ale následně jsem s nimi začal pracovat více do hloubky. Hledal jsem linky, které jsem napřímil a celou kompozici se snažil odlehčit. To dalo vzniknout jedenácti vzorům, které vystihují jejich zjednodušení, ale uchovávají v sobě původní výšivku, která byla na krojích. Symetrie vzoru je vždy narušena drobným chybějícím nebo jinak postaveným detailem. Což spolu z celkového pohledu v kombinaci s různou délkou rukávů spolu koresponduje.

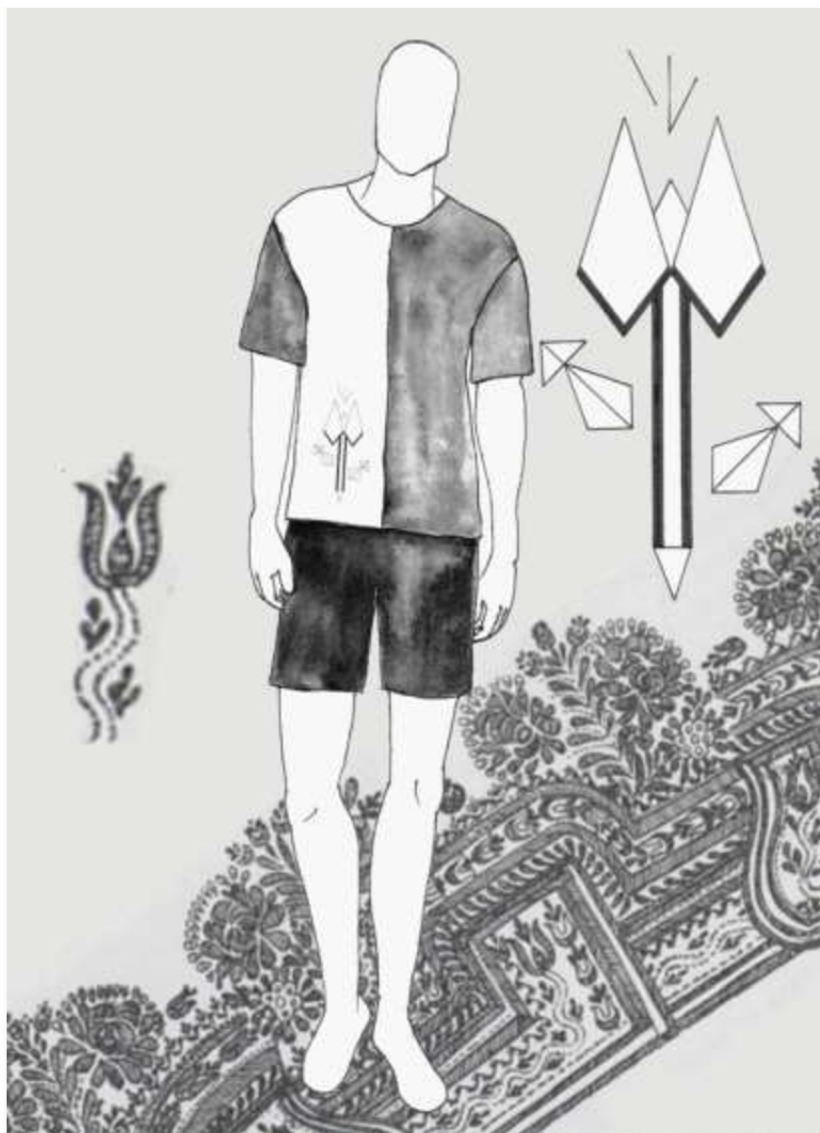
Obr. č. 5 návrh prvního oděvu
(Zdroj: foto autora)

První oděv je v této kolekci specifický velkou převahou černé barvy, která kontrastuje s větší obdélníkovou kapsou bílé barvy na levém předním dílu. Tato kapsa je zdobena výšivkou černé barvy. Jako motiv je zvoleno stylizované jablíčko. Střih trička je volnější. Rukávy jsou ukončeny mírně nad loktem. Kalhoty jsou volné, u kotníků stažené gumou. V každé nohavici kalhot je vedena guma, která po oblečení vytváří nabraný dojem celých kalhot.

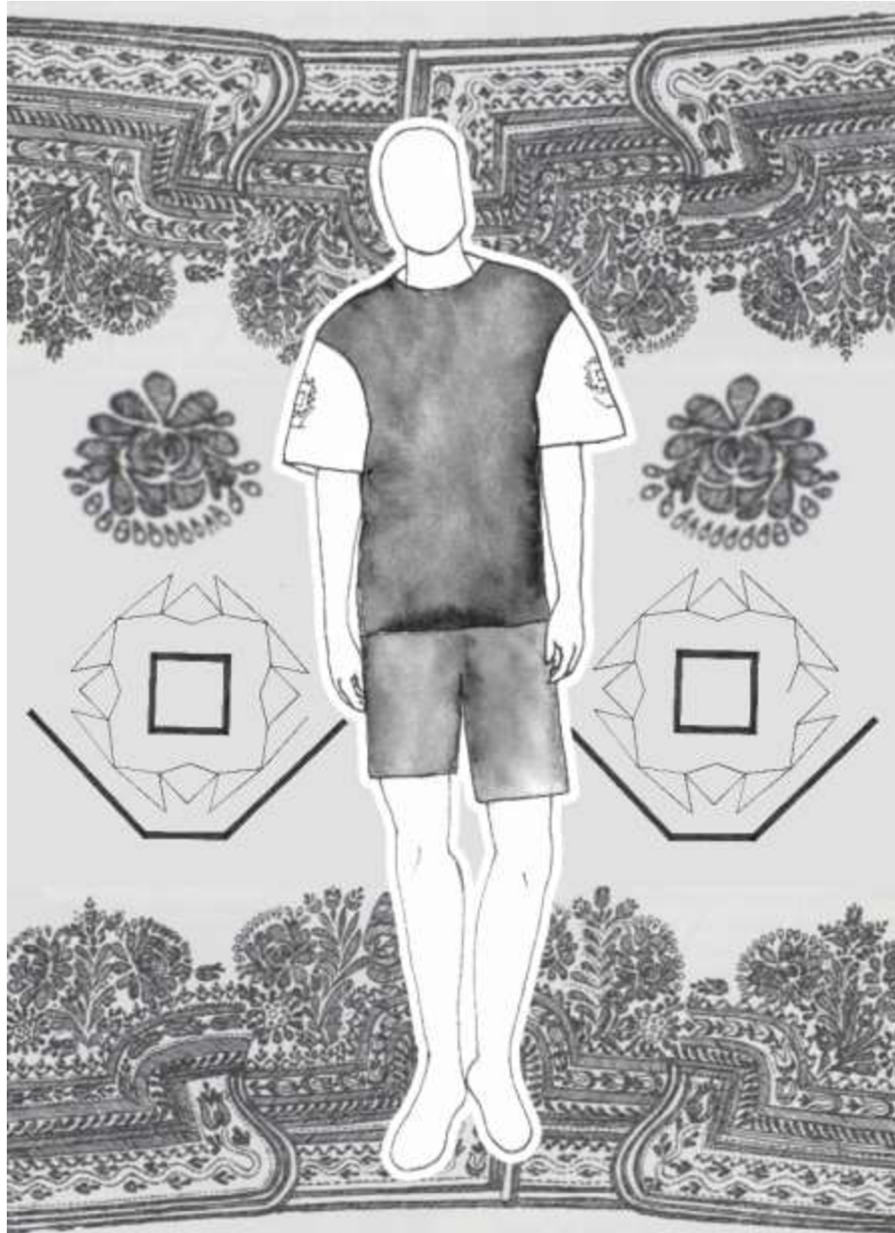
Obr. č. 6. Návrh druhého oděvu
(Zdroj: foto autora)

U druhého oděvu je velmi dominantní zvětšený a stylizovaný vzor srdce. Vzor je vyšitý na hrudníku. Střih trička bílé barvy je opět volnější, rukávy nasazeny lehce pod rameny. Šortky jsou jednoduché, černé barvy zasahující do tříčtvrtin stehna.

Obr. č. 7 návrh třetího oděvu
(Zdroj: foto autora)

Předposlední oděv je složen z trička, které je v půli sešité. Na pravé straně předního dílu bílé barvy. Na levé straně předního dílu je díl černé barvy. Černá je také na celém zadním dílu a rukávech. Na pravé straně na bílém podkladu je výšivka černé barvy ve tvaru stylizovaného zvonku. Kraťasy jsou jednoduché, černé barvy do poloviny stehů.

Obr. č. 8 návrh čtvrtého oděvu
(Zdroj: foto autora)

Poslední oděv je specifický dvěma výšivkami, které jsou umístěné po jedné na rukávech. Jsou umístěné do střední části rukávu, které mají délku po loket. Výšivky nejsou stejné a liší se od sebe v drobném detailu. Přední a zadní díl trička je z černého úpletu. K tričku jsou černé kalhoty s asymetrickou délkou nohavic.

6.3 Postup realizace oděvů

Jako první přichází na řadu měření částí těla pro tvorbu střihu. Oděvy budu konstruované na mou postavu.

Na pánské tričko je nutno znát výšku postavy, obvod hrudníku, šířku zad, délku zad, zadní hloubku podpaží, obvod krku, délku ruky a obvod zápěstí. Těchto osm tělesných rozměrů je potřeba k tvorbě střihu pánského trička. Výšku postavy měříme od země, na které osoba stojí bosá, až po temeno hlavy. Obvod hrudníku změříme páskou, kterou vedeme kolem hrudníku přes prsní body zepředu dozadu. Šířku zad měříme přes největší vystouplost lopatek po prostředek mezi zadními podpažními a ramenními body. Délka zad se měří od sedmého krčního obratle podél páteře k zadnímu pasovému bodu. Zadní hloubka podpaží se měří od sedmého krčního obratle podél páteře k zadnímu podpažnímu bodu, který se nachází v rovině nejvystouplejších částí lopatek. Obvod krku měříme od zadního krčního bodu po přední část, kde pásku vedeme pod ohryzkem. Délka ruky se měří od ramenního bodu k zápěstnímu bodu. Obvod zápěstí se měří v úrovni spodního výčnělku loketní kosti na volně spuštěné horní končetině.

Pomocí vzorců vypočítám délky jednotlivých částí střihu, jako jsou průkrčník, délka trička, jeho šířka a další. Jelikož střih znám, tak si na ramenou přidám 2 cm, aby bylo širší a bylo více oversize.

Před šitím se musí látka, ze které bude oděv zhotovován, vyprat a vyžehlit, aby se vysrážela. Střih se přiloží na látku, ze které má být tričko ušité, a překreslím ho. Ke střihu přidám 5 mm jako přídavek na švy.

Než se tričko začne kompletovat, vyšiji vždy na určité části stylizovaný vzor. Na místě, kde má být vzor vyšitý tak rub podlepím vlizelínem, aby došlo k zafixování této části a nedocházelo k pružení látky. Na líc látky připevním špendlíky vodou rozpustný vlizelín na výšivky, aby steh nezapadal do látky.

Po vyšití vzorů se tričko může kompletovat. K sešití jednotlivých částí použiji spojovací steh. V případě trička s rozpůleným předním dílem nejdříve sešiji přední díl. Následně na ramenou sešiji přední díl se zadním dílem. Potom následuje špendlení a přišítky rukávů a nakonec sešití bočních stran a rukávů. Na závěr začistím rukávy, spodní lem. Nakonec se začistí průkrčník dvojehlou.

Nakonec tričko namočím a opatrně properu, aby se vlizelín ve vodě rozpustil, a vyžehlím.

V případě kalhot si opět odeberu tělesné rozměry, a to konkrétně obvod pasu, obvod sedu, boční délku kalhot, krokovou délku, dolní šířku kalhot a výšku kolene. Obvod pasu se měří kolem trupu v úrovni bočních pasových bodů, ty se nachází mezi hřebeny kyčelních kostí a žeberními oblouky. Obvod sedu se měří pomocí pásky, kterou vedeme přes nejvystouplejší část velkých chocholíků. Boční délka kalhot se měří od pasového bodu po straně přes velký chocholík a následně svisle po zem. Kroková délka se měří na vnitřní straně končetiny od rozkroku po zem. Dolní šířka kalhot se měří v nejužším místě těsně nad kotníkem. Výška kolene se měří od středu kolenní česky po zem.

Postup je obdobný jako u trička. Pomocí vzorců zhotovím na papír přední a zadní díl kalhot.

Střih přenesu na látku a vystřihnu s přídavkem na švy. V případě kraťasů zkrátím požadovanou délku nohavic. Do pasu narazím průchodky na šňůrky a přidám gumu. Zašiji a nakonec začistím spodní část kalhot a kraťasů.

Didaktická část

7 Výtvarně didaktický projekt

Didaktická část je vytvořena formou projektu pro základní umělecké školy. Projekt je rozdělen do devíti témat, které žáka provedou tvořivým procesem od hledání inspirace až po konečný výrobek. V průběhu své tvorby se žák seznamuje s hanáckým krojem a další textilní tvorbou.

7.1 Téma hodiny: exkurze do modrotiskařské dílny

Námět: Postup tvorby modrotisku.

Cíl výchovný: uvědomění si svých kořenů, že mí předci takto barvené látky a oděvy využívali a vážili si jich

Cíl vzdělávací: prozkoumání celého procesu modrotisku, jeho celý pracovní postup, nezbytné vybavení dílny, historické ornamenty,

Návaznost na RVP: „*Žák zná obrazotvorné prvky plošného vyjádření, jejich výtvarné a výrazové vlastnosti a vztahy; správně používá odbornou terminologii vztahující se k dané oblasti*“.⁷⁶

Motivace:

Slyšel někdo o modrotisku? Jak si myslíte, že vypadá? Proč se jmenuje modrotisk?

Formulace výtvarného úkolu:

Žáci mají za úkol si zapsat alespoň jednu zajímavost, nebo něco, co je překvapilo nebo zajímalo a následně se o to podělíme ve škole

Hodnocení:

Shrnutí toho, co žáci viděli, co je zaujalo.

⁷⁶ *NúV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

7.2 Téma hodiny: ornament

Námět: Rostlinný motiv.

Inspirace:

Obr. č. 5: Kordulka
(Zdroj: Turková, 2013, s. 6)

Obr. č. 6: Výšivka na kabátci
(Zdroj: Turková, 2013, s. 12)

Inspirací k tomuto námětu jsou lidové výšivky, a to jak na dámských, tak na pánských částech kroje. Výšivky jsou tvořeny zjednodušenými motivy květin a jejich listů. „*Hanácký ornament má ušlechtilý tvar. Vyšivací technika je odlišná od běžného způsobu vyšívání. Motivy hanáckého ornamentu jsou většinou z říše rostlinné, z přírody*“.⁷⁷

Cíl výchovný: hledání si vlastní inspirace k danému tématu, ukotvování postupů výtvarné práce, kresba vlastních návrhů, práce s novým netradičním materiálem, učení se odhadovat své schopnosti

Cíl vzdělávací: žák ví, co je to ornament, umí rozeznat základní rostlinné motivy na lidových textiliích, umí pracovat se zjednodušováním tvarů

Technika: kresba

Pomůcky: tužka papír, nůžky

Návaznost na RVP: „*Žák samostatně řeší výtvarné problémy, experimentuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit, obhájí nebo změní vlastní postup, pracuje s vizuálními znaky a symboly, využívá analýzu, syntézu, parafrázi, posuny významu, abstrahování, na úrovni samostatně pojaté tvorby se stává nezávislou, samostatnou osobností*“.⁷⁸

Motivace:

⁷⁷ *Folklórní sdružení České republiky* [online]. 2019 [cit. 2019-04-16]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=133392>

⁷⁸ *NúV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Na Hané se vyskytují převážně stylizované rostlinné prvky. (Válka, 1985, s. 13)

Růže – má rozmanitou podobu. Podle tvaru okvětních lístků rozeznáváme růži stolistou, hřebíčkovou nebo slunečnicovou. (Válka, 1985, s. 13) Je to také nejokázalejší a nejoblíbenější květ. (Bečák, 1997, s. 77)

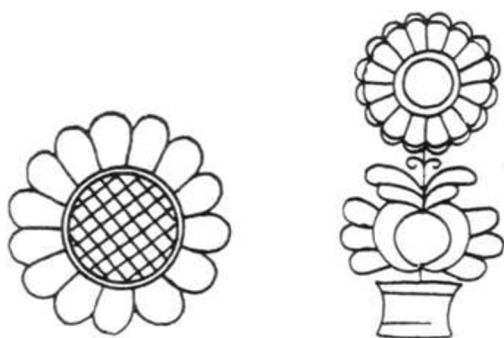

Obr. č. 7: růže stolistá, 8: hřebíčková, 9: slunečnicová
(Zdroj: Bečák, 1997, s. 76)

Obr. č. 10: růže stolistá
(Zdroj: Hoskovec, 2019)

Slunečnice – v Evropských zahradách zdomácněly již v 16. Století. „*Lidově se tyto tvary nazývají „slunko“ nebo „slunečko“*“.⁷⁹

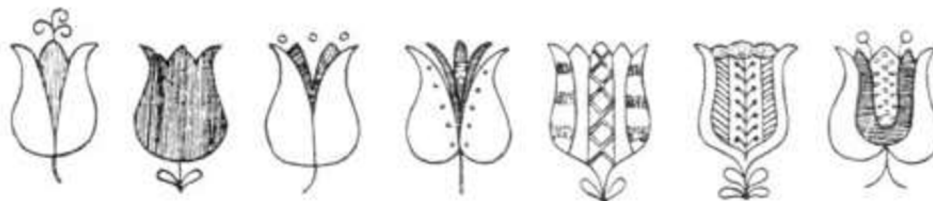

Obr. č. 11, 12: slunko
(Zdroj: Bečák, 1997, s. 76)

Obr. č. 13: slunečnice roční
(Zdroj: foto autor)

Zvonek – tvarově odpovídá původnímu tulipánu, který se objevuje jako výzdobný motiv již v renesanci. (Válka, 1985, s. 13)

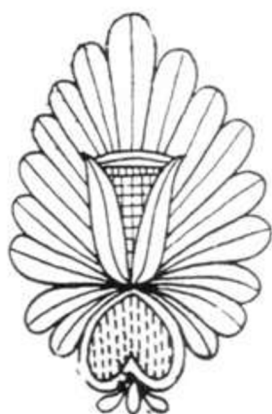
Obr. č. 14 – 20: Zvonkový ornament
(Zdroj: Bečák, 1997, s. 76)

⁷⁹ BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x. Str. 77

Obr. č. 21: Zvonek moravský
(Zdroj: Podešva, 2007)

Palma – je odkazem renesance, kterou renesance přejala ze staré řecké ornamentiky.
(Bečák, 1997, s. 78)

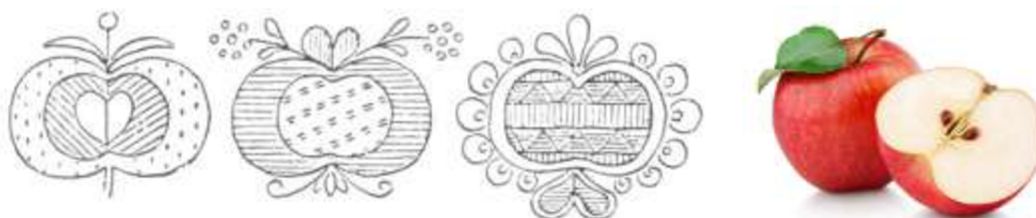

Obr. č. 22: Palma
(Zdroj: Bečák, 1997, s. 77)

Obr. č. 23: Datlovník pravý
(Zdroj: Kovář, 2007)

Jablíčka – „je symbolem plodnosti. Setkáváme se s ním v pohádkách, v písních, a není proto divu, že patří k nejoblíbenějším motivům na výšivce“.⁸⁰

⁸⁰ BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x. Str. 77

Obr. č. 24, 25, 26: Stylizace jablíčka
(Zdroj: Bečák, 1997, s. 75)

Obr. č. 27: Jablko
(Zdroj: Echo24.cz, 2019)

Co je to ornament? Jaké mohou být další motivy?

Formulace výtvarného úkolu:

Nejprve si žáci vyhledají jejich oblíbenou květinu na internetu. Následně zjednoduší její formu tak, aby byla realizovatelná pomocí vypalování do polystyrénu. Velikost šablony návrhu bude A5.

Do příští hodiny si o rostlině zjistí základní informace, jestli něco symbolizuje.

Hodnocení:

Představení vzorů, jakou květinu symbolizuje, proč si ji žák vybral, má pro něho hlubší význam?

7.3 Téma hodiny: tisk vzoru

Námět: příprava šablony a tisk

Inspirace:

Obr. č. 28: Šaty pro MISS Word 2016 z modrotisku
(Zdroj: Modrotisk-Danzinger.cz, 2016)

<https://youtu.be/jZGssPxaEiQ?t=90> – vypalování do polystyrenu

Cíl výchovný: pracování s jemnou motorikou, práce na mezistupních celého výrobku

Cíl vzdělávací: žák ví, co je to modrotisk, kdy byl jeho největší rozkvět v našich zemích.

Technika: vypalování do polystyrenu, tisk

Pomůcky: polystyren, pájka, šablony z polystyrenu, rezervážní látka, bavlněná látka, malířský váleček

Návaznost na RVP: „Žák zná obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření, jejich výtvarné a výrazové vlastnosti a vztahy; správně používá odbornou terminologii vztahující se k dané oblasti“.⁸¹

Motivace:

Rozlišujeme dva technologické postupy tisku na textil. Prvním je tisk pozitivní, při kterém je většinou tmavá barva nanášena na světlý podklad. Druhým tiskem je tisk negativní, kdy se pomocí matrice nanáší rezerva na podklad a tím dochází k vykrytí zvoleného vzoru. (Melzer, 1977, s.1)

⁸¹ NÚV Národní ústav pro vzdělání [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Negativní tisk dosáhl v Evropě velkého rozmachu na sklonku 17. století a také v 18. století. Modrotisk se u nás začal rozšiřovat až o něco později, a to v 19. století. (Melzer, 1977,s. 1)

Postup modrotisku:

Nejprve se musí připravit látka samotná. Bavlněné plátno, které se nejčastěji používá k modrotisku, se musí vyprat, dále naškrobit, usušit a vymandlovat. Rezerva je složena z určitého poměru kaolínu a arabské gumy. K nanesení vzoru na látku slouží dřevěné formy, které se namáčí do polštářku s rezervou. Natištěný vzor schne přibližně jeden den a následně se namáčí do lázně. V lázni je rozpuštěné indigové barvivo, které látku obarví. Po vytažení má látka nazelenalý odstín, ale následně oxidací se mění na modrou. Na závěr postupu je látka vyprána v koncentrované kyselině octové, která látku zbaví rezervy a zafixuje modrou barvu. Nakonec se látka vysuší a mandluje. (Prknová, 2020)

Obr. č. 29: Matrice k tisku
(Zdroj: Pacáková, 2019)

Obr. č. 30: Vzor hroznů
(Zdroj: Malý, 2013)

Navázání na návštěvu dílny. Co si žáci pamatují.

K připomenutí zhlédneme video <https://www.youtube.com/watch?v=q9rlfEkaKMg>

Formulace výtvarného úkolu:

Žáci mají za úkol vytvořit do polystyrenu pomocí páječky matrici. Polystyren při kontaktu s teplem rychle odstupuje od zdroje tepla a vytváří se prohlubeň. Pomocí takto vytvořené matrice a barvy na látku může otiskovat na látku vzor, který si žáci navrhli předchozí hodinu.

Hodnocení:

Měli žáci při práci nějaké nápady, aby jim to šlo lépe?

7.4 Téma hodiny: zástěra

Námět: Autorská tvorba.

Inspirace:

Obr. č. 31: Fěrtušek z uničovského tisku
(Zdroj: Ludvíková, 2002, s. 33)

Zástěry se používaly z bavlněné látky. Využívali je jak muži, tak ženy při práci, ale měli také sváteční, které byly bohatě zdobené. Jejich zdobnost začala postupně stoupat a byly lemované také krajkou. Měly nejčastěji modrou a bílou barvu. (Ludvíková, 2002, s. 33)

Cíl výchovný: rozvoj praktických dovedností žáka, práce na autorském výrobku

Cíl vzdělávací: žák vytvoří výrobek od kresby návrhu až po jeho realizaci s využitím historické techniky modrotisku

Technika: šití

Pomůcky: metr, nůžky, šicí stroj, špendlíky, křída, stříh zástěry, šikmé proužky

Návaznost na RVP: „Žák získává vztah k materiálům, nástrojům a osvojuje si základní výtvarné techniky, postupy a dovednosti“.⁸²

Motivace:

Co některým žákům v praktických předmětech chybí? Co lidé používají, aby se neušpinili?

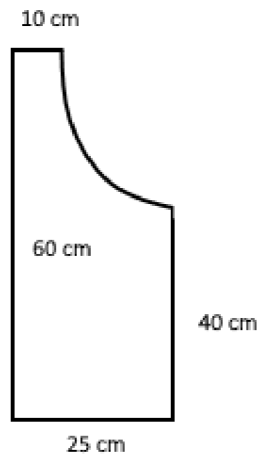
Proč by nám mohla vydržet zástěra, kterou si vyrobíme sami, déle? Používá ji u vás doma někdo při práci nebo při vaření?

Formulace výtvarného úkolu:

⁸² *NúV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Žák si ze svého vzoru, který vytvořil pomocí svých otisků a techniky modrotisku, ušije vlastní zástěru do praktických předmětů.

Nejprve si obkreslí stříh na stříhový papír, může provést drobné úpravy jako zkrácení nebo zúžení zástěry podle své postavy. Následně hotový stříh přenesou na látku, kde má vzor. Stříh přenesou pomocí křídly s přídatkem na šev 1 cm. Udělá značky, kde budou šikmé proužky na zavazování a následně je pomocí špendlíku připevní. Žák vše zašije. Pokud bude mít čas navíc, může zástěru doplnit kapsami.

Obr. č. 32: Stříh zástěry
(Zdroj: Foto autor)

Hodnocení:

Jak je žák spokojen se svou prací? Jaké postupy se naučil? Rekapitulace všech činností, které vyústily v hotový výrobek.

7.5 Téma hodiny: Figurální kresba

Námět: skica postavy

Inspirace:

BARBER, Barrington. *Základy figurální kresby: kurz pro výtvarníky*. Praha: Svojtka & Co., 2008. ISBN 978-80-7352-755-6.

KRIZEK, Donna. *Techniky kresby: přes 200 tipů, rad a ukázek názorných postupů*. Brno: Zoner Press, 2013. Encyklopedie Zoner Press. ISBN 978-80-7413-243-8.

Cíl výchovný: Žáci se pokusí zachytit hlavní linie figury, uvědomí si proporce a chápání zkratk. Zachycení barevnosti, zlepšení motorických vlastností, rychlé a co nejpřesnější zachycení obrazu pár tahy. Kreslení postavy v několika různých pozicích.

Cíl vzdělávací: Žák je schopen pojmenovat základní proporční vztahy postavy a jejich rozdíly u různých somatotypů.

Technika: kresba centropenem, malba akvarelem

Pomůcky: centropen, štětec, akvarel, skicák

Návaznost na RVP: „Žák samostatně řeší výtvarné problémy, experimentuje, argumentuje, diskutuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit, vědomě uplatňuje výrazové a kompoziční vztahy a osobitě je aplikuje“.⁸³

Motivace

Rychlé skicování, kresba několika tahy je procvičení toho, jak rychle zachytit základní kontury postavy.

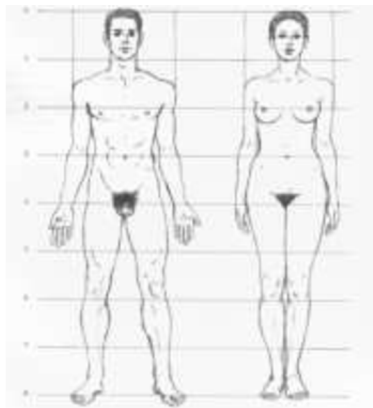
Obr. č. 33: Édouard Manet, Le Bouchon, 1878
(Zdroj: Wikipedia: the free encyclopedia, 2011)

⁸³ *NuV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Obr. č. 34: Egon Schuele, Self portrait, 1918
(Zdroj: Wikipedia: the free encyclopedia, 2009)

Základní pravidla: postava naplňuje výšku osmkrát velikosti hlavy 0-1. 2. Linie protíná podpaží, 3. Prochází přes pupek, 4. Je roztoková linie, 5. Prochází středem stehen, 6. Pod koleny, 7. Pod úrovní lýtěk, 8. Chodidla

Obr. č. 35 Rozdíly v proporcích muže a ženy
(Zdroj: Barber, 2008, s. 10)

Formulace výtvarného úkolu

Žáci mají za úkol kreslit spolužáka, který bude 10 minut před nimi stát nebo sedět. Mají přesně a věrohodně pomocí centropenu zakreslit jeho pozici. Následně zachytí barevnost pomocí akvarelu.

Hodnocení

Ukázka prací, hodnocení v čem by se měli zlepšit, co se jim povedlo.

Reflexe

Žáci nejprve měli na papír A4 nakreslit postavu pár tahy do 10 minut. Velmi často ji zmenšovali a a umisťovali ji různě po formátu. Tento obrázek si měli uchovat k porovnání s dalšími obrázky. Následně jsem žákům ukázal prezentaci s pravidlem 8 a kudmi jednotlivé linie prochází. Jelikož budou kreslit spolužáka tak jsem jim ukázal proporce úměrné jejich věku a jak se liší od dospělého člověka. Žáci se střídali se sousedem a kreslili se na vzájem zhruba po 10 minut. Bylo to poměrně

těžké pro žáky, ale poměrně dobře to zvládali. Pochopili kudy linie má procházet. Postavu zjednodušovali do geometrických tvarů. Nakonec porovnávali, jak se liší jejich původní obrázek s těmi následujícími.

7.6 Téma hodiny: Muzeum hanáckého kroje

Námět: Zaměřeno na detail

Cíl výchovný: hledání inspirace v detailech kroje, samostatné uvažování, hledání zajímavých detailů

Cíl vzdělávací: žák se dozví, jak se tradičně oblékali jeho předci, co využívali za oděv, pozná kroj, který se nosil v etnografické oblasti Haná

Pomůcky: tužka, skicák

Návaznost na RVP: „*Žák pracuje s vizuálními znaky a symboly, využívá analýzu, syntézu, parafrázi, posuny významu, abstrahování*“.⁸⁴

Motivace:

Víte, jak vypadal kroj na Hané? Jaké má kroj části? Měli jste ho někdy na sobě? K čemu byl kroj určený?

Formulace výtvarného úkolu:

Exkurze do Muzea hanáckého kroje ve Velké Bystřici, kde jsou vystaveny kroje ze severní Hané. Žáci mají za úkol do skicáku nakreslit pro ně zajímavou část kroje, nějaký detail, se kterým budou pracovat následně ve škole.

Hodnocení:

Shrnutí, co si žáci z návštěvy muzea odnesli a co je zaujalo.

⁸⁴ *NúV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

7.7 Téma hodiny: tvorba návrhu tričky

Námět: rozvádění inspirace z muzea

Inspirace:

Obr. č. 37: Návrhy Venduly Niklové
(Zdroj: Tobišková, 2020)

Kresba návrhů je neodělitelnou součástí procesu tvorby. Tento proces pomáhá posunovat a vytříbovat myšlenky k danému dílu.

Cíl výchovný: malebné rozpracování návrhu

Cíl vzdělávací: Žák je schopen komplexně uvažovat nad svým výtvořem

Technika: malba

Pomůcky: štětec, voda, papír A3, barvy – vodové, temperové, centropen, tužka, guma

Návaznost na RVP: „Žák pracuje s vizuálními znaky a symboly, využívá analýzu, syntézu, parafrázi, posuny významu, abstrahování; rozlišuje a propojuje obsah a formu, vědomě uplatňuje výrazové a kompoziční vztahy a osobitě je aplikuje“.⁸⁵

⁸⁵ *NuV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Motivace:

Obr. č. 38: kolekce Ríf od Beáty Rajské
(Zdroj: D., 2017)

Obr. č. 39: Malba na látku
(Zdroj: Drawplanet, 2018)

Obr. č. 40: Hanácká nevěsta s družičkou
(Zdroj: Staňková, 2004, s. 8)

Obr. č. 41: Hanácký svatební pár
(Zdroj: Staňková, 2004, s. 9)

Formulace výtvarného úkolu:

Žák ví o proporcích postavy a teď se pokusí navrhnout tričko. Bude pracovat s tím, že vzor bude malovaný barvami na textil. Podkladem bude bavlněná látka.

Pracovat bude tak, že si nejdřív nakreslí siluetu postavy a následně ji oblékne. Nejprve udělá dva návrhy pomocí vodových barev a následně dva návrhy pomocí temperových barev.

Jako inspirační východisko pro svou tvorbu budou žáci používat skicu z Muzea hanáckého kroje.

Hodnocení:

Čím se kdo inspiroval a jaký posun učinil.

7.8 Téma hodiny: tričko na míru

Námět: Tvorba stříhu

Inspirace: Módní průmysl patří mezi nejhorší znečišťovatele životního prostředí. Ročně vyprodukuje přes 150 miliard kusů oděvů, přičemž další miliardy vyřazených kusů končí ve spalovnách a na skládkách. (Aktualne.cz, 2020) Žáci si tímto způsobem mohou naučit vyrobit si tričko podle svých představ a může to pomoci v boji proti fast fashion produkci.

Cíl výchovný: žák si uvědomí své vlastní proporce, ví jak postupovat při práci se stříhem a jeho zhotovením

Cíl vzdělávací: žák získá dovednost pro výrobu jednoduchého oděvního výrobku, dodržuje technologický postup, zná termín fast fashion

Technika: rýsování

Pomůcky: pravítko, křivítko, tužka,

Návaznost na RVP: „Žák získává vztah k materiálům, nástrojům a osvojuje si základní výtvarné techniky, postupy a dovednosti“.⁸⁶

Motivace:

Jak často si kupujete nějaké tričko? Kolik jich máte ve skříni? Kolik triček reálně nosíte? Kolik si jich musíte vyzkoušet, než nějaké koupíte? Setkal se někdo s pojmem fast fashion? Znáte nějakého českého návrhaře?

Spojení 'Fast fashion', neboli 'Rychlá móda', se vžilo v 90. letech. Jedná se o levné oblečení, které se vyrábí v obrovských objemech přičemž se u této obrovské produkce nehledí na životní prostředí a zaměstnance. Toto bilionové odvětví má veliký dopad na spotřebu vody a také na produkci CO₂. Dalším problémem je odpad, který vzniká. Nejlepší cestou, jak tomuto zabránit, je třeba podporovat české návrhaře, kteří vám jsou schopni ušít designový kousek na míru a často používají certifikované materiály, které byly vyrobeny šetrně k životnímu prostředí. (Elle.cz, 2019)

Formulace výtvarného úkolu:

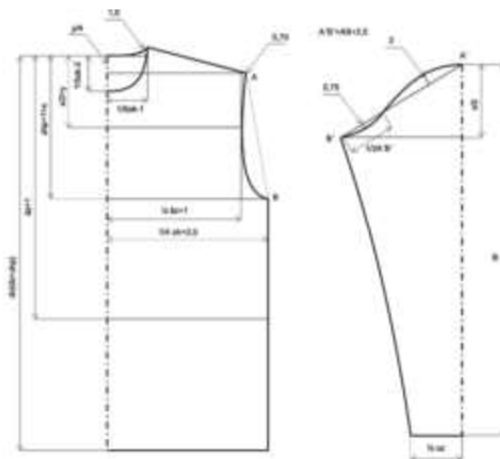
Podle postupu měření jednotlivých částí těla si žák vytvoří své vlastní tričko na míru. Žáci se ve dvojicích pomohou navzájem změřit.

Potřebné údaje jsou:

- výška postavy - od země k temenu hlavy

⁸⁶ *NuV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

- obvod hrudníku - měří se zezadu dopředu. Měřicí páska se vede na zádech přes lopatky, prochází zadními podpažními body, šikmo podpažím, vpředu přes prsní body (bradavky)
- šířka zad - měří se mezi zadními podpažními body
- délka zad – měří se od vrcholu 7. krčního obratle podél páteře přes pomocnou pásku, zachycující vystouplost lopatek k zadnímu pasovému bodu na spodním okraji pásy
- zadní hloubka podpaží - měří se od vrcholu 7. krčního obratle podél páteře k hornímu okraji pomocné pásy, která je vedena příčně mezi zadními podpažními body, pomocná páska zachycuje vystouplost lopatek.
- obvod krku – měří se kolmo na osu krku. Spodní okraj měřicí pásy prochází zadním krčním bodem (nad 7. Krčním obratlem), vpředu se spojuje pod ohryzkem.
- délka ruky – měří se na vnější straně horní končetiny od ramenního bodu (ve středu šířky ramenního kloubu) k zápěstnímu bodu na malíkové straně
- obvod zápěstí – měří se v úrovni spodního výčnělku loketní kosti na volně spuštěné horní končetině.

Obr. č. 42: Střih trička
(Zdroj: Foto autor)

Naměřené hodnoty žáci vypočítají podle vzorečků a vyjde jim odpovídající číslo. Následně narýsují podle hodnot střih na papír a mohou ho obkreslit na látku.

Hodnocení:

Co žákům dělalo největší problém?

7.9 Téma hodiny: Malba na textil a kompletování

Námět: Práce s návrhem.

Inspirace:

Obr. č. 43: Karolína Babuska, plátěné tašky
(Zdroj: Louda, 2019)

Karolína se věnuje tvorbě plátěných tašek, na které sama maluje a tudíž je každá taška originálem.

Cíl výchovný: žák si uvědomí, jak je náročné vyrobit jedno tričko

Cíl vzdělávací: žák zná celý průběh výroby trička od jeho návrhu až po realizaci

Technika: malba na textil

Pomůcky: barvy na textil, štětec, šicí stroj, nit, špendlíky

Návaznost na RVP: „Žák samostatně řeší výtvarné problémy, experimentuje, argumentuje, diskutuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit, obhájí nebo změní vlastní postup, formuluje a obhájí své názory, diskutuje, respektuje různá hlediska, umí se poučit; prezentuje práci vlastní i druhých, volí vhodné formy adjustace a výstavní koncepc“.⁸⁷

Motivace:

<https://www.mishawallcoverings.com/luxury-savoir-faire/>

Ukázka malby na látku.

Formulace výtvarného úkolu:

Žáci mají za úkol podle svého návrhu namalovat vzor na PD nebo ZD trička. Po zaschnutí barev na textil mohou začít stříhy kompletovat.

Nejdřív sešijeme ramenní a boční části.

⁸⁷ *NúV Národní ústav pro vzdělání* [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Sešijeme k sobě rukáv a následně jej přišpendlíme do průramku, kde se musí potkat boční šev s švem rukávu.

Průkrčník se nejprve začistí a následně podehne směrem do rubu a zašpendlí. Sešije se pružným stehem.

Hodnocení:

Jak komu sedí tričko? Provedl by někdo nějakou stříhovou úpravu?

Závěr

Kroj býval chloubou každého Hanáka, přesto jej dnes téměř není vidět. Každý ví, že tu byl a stále někde v muzeích nebo půdách je, ale tím to většinou končí. Kroj na Hané patřil k těm okázalým, což vyjadřovalo poměry lidu v této etnografické oblasti. Postupem času, jak se území Hané proměňovalo, vznikaly také na Hané oblasti, kde kroj vykazoval určité odchylky, které jsou stručně popsány v této diplomové práci. Dále zde bylo podrobněji popsáno, z jakých materiálů je mužský a ženský kroj na Hané zhotoven, specifikace a vlastnosti těchto tkanin. Kroj byl zdobený různými vyšivanými ornamenty, které nesly určitou symboliku. Ornamenty provázely mnohaletý vývoj, který v některých případech sahá až do renesance. Tyto ornamenty jako jablíčko, srdce, zvonek jsou stěžejní v praktické části diplomové práce. Cílem v této části bylo vytvořit čtyři pánské kompletní oděvy, které by měly zaujmout především mladší generaci. Trička jsou zhotovena z kombinace bílého a černého úpletu s tím že na bílých částech je vyšit ornament odkazující na staré hanácké košile opatřené černou výšivkou na bílém podkladě. Ornamenty jsou převzaty z částí mužského kroje a dále překreslovány a stylizovány do podoby, kterou můžeme vidět u prvního trička na hrudi, u druhého na náprsní kapsičce, u třetího na pravém předním dílu a u čtvrtého na rukávech. Troje černé kraťasy a jedny kalhoty jsou jako trička vytvořené na míru a tvoří spodní část oděvu. Horní část se může libovolně kombinovat se spodní částí. V každém ornamentu je drobná část, která na první pohled není vidět, ale po bližším zkoumání bourá přísnou geometrickou symetrii. Didaktická část završuje diplomovou práci s cílem seznámit mladou nastupující generaci s krojem. Tím dát širší povědomí o této části historie, kterou se moc ve vzdělávacích institucích nezabývají. V didaktickém projektu určeném pro základní umělecké školy se promítají postupy a teoretické znalosti z předchozích dvou částí diplomové práce.

Prameny a literatura

BALDA, Josef a Martin POKORNÝ. *Základové technologie*. V Praze: Nákladem kněhkupectví I. L. Kober, 1862. Průmyslová škola.

BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x.

BERANOVÁ, Magdalena a Antonín KUBAČÁK. *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-113-4.

BEROUŠEK, František. *Slovník textilní: Textile dictionary = Vocabulaire textile = Textilwörterbuch*. Praha: Frant. Řivnáč [distributor], 1909. Česká matice technická (Česká matice technická).

BREMNESS, Lesley. *Užitkové rostliny*. V Praze: Knižní klub, 2005. Příroda v kostce. ISBN 80-242-1301-x.

BROUČEK, Stanislav a Richard JERÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8.

BURIAN, Miroslav. *Oděvní materiály pro 2. a 3. Ročník střední průmyslové školy oděvní*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1980. Řada textilní literatury.

BURIAN, Miloslav a Oldřich MYŠINSKÝ. *Oděvní materiál: pro 3. a 4. ročník střední průmyslové školy oděvní*. 3., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1973. Řada textilní literatury.

COUFAL, Lubomír. *Fenologický atlas*. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2004. ISBN 80-86690-21-0.

DRAHOŇOVSKÁ, Věra, Hana PAŘILOVÁ a Hana ŠTOČKOVÁ. *Katalog tkanin*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-849-3.

Encyklopedie československé mládeže: pro školu a dům. Praha: Přítel knihy, 1929-[1939].

GRIBOVSKÝ, Antonín a Otto František BABLER. *Haná*. Praha: Orbis, 1972.

HÁJEK, Miroslav. *O tkaninách*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1960. Polytechnická knihnice (SNTL).

HALLER, Jiří. *Český slovník věcný a synonymický*. Praha: SPN, 1987.

HERZER, Jan a Čeněk IBL. *Slovník francouzsko-český*. V Praze: Tiskem a nákladem J. Otty, [1894]-1896.

- HLADÍK, Vladimír, ed. *Textilní vlákna: vysokoškolská příručka*. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1970. Řada textilní literatury.
- HORÁK, František. *Ovce a jejich chov*. Praha: Brázda, 2004. ISBN 80-209-0328-3.
- JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-86156-31-1.
- JEŘÁBKOVÁ, Alena. *Lidová oděvní kultura: příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-6928-2.
- KAFKA, Josef. *Domácí vševěd: ilustrovaný slovník vědomostí ze všech oborů domácího hospodářství*. Praha: F. Šimáček, 1909.
- KOLÁŘ, Jan a Josef NAVRÁTIL. *Textilní zbožíznalství: Vlákna, technologie, tkaniny*. Praha: Obchod textilem, 1968.
- Lnářský průmysl: příspěvky k dějinám: sborník příspěvků k dějinám lnářské výroby v českých zemích: studie, materiály, zprávy*. Lomnice nad Popelkou: Lnářský průmysl, 1984
- LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1.
- LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Moravská lidová výšivka*. Brno: Moravské muzeum, 1986.
- LUDVÍKOVÁ, Miroslava a Hubert VALÁŠEK. *Moravské a slezské kroje: kvaše z roku 1814*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. ISBN 80-7028-126-X
- MALÝ, Jakub, ed. *Stručný všeobecný slovník věcný: (malý slovník naučný)*. V Praze: I. L. Kober, 1885.
- Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. Praha: Československý Kompas, 1927.
- MELZER, M. *Modrotisk na Moravě*. Olomouc: Vlastivědný ústav v Olomouci, 1977
- MĚŘÍNSKÝ, Vlastimil. *Materiály pro výrobu obuvi pro 1., 2. a 4. ročník SPŠ kožářské*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada kožedělné literatury.
- MLADÁ, Jarmila. *Atlas cizokrajných rostlin*. Ilustroval František PROCHÁZKA. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1987.

- MILITKÝ, Jiří. *Přednášky: textilní vlákna: speciální vlákna*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005. ISBN isbn80-7083-892-2.
- NĚMCOVÁ, Božena a Alois Jiří RYCHLÍK. *Babička: obrazy venkovského života*. Ilustroval Adolf KAŠPAR. Vizovice: Lípa, 1995. ISBN 80-901199-6-4.
- POLÁK, Alois a Roman FARSKÝ. *Slovník tkanin: určeno desinatérům, vzorkařům, technikům tkalcoven, zaměstnancům v distribuci (administrativním silám i prodávajícím) ... zaměstnancům ve výrobě oděvního průmyslu*. Praha: Průmyslové vydavatelství, 1951. Knihovnice textilního a oděvního průmyslu.
- PŘÍKRYL, Ondřej. *Hanácky pěsničky: Věborpěsniček Ondřeje Příkryla*. V Prostějově: Kruh přátel hanáctiny, 1936.
- RANK, Josef. *Příručný slovník všeobecných vědomostí: Díl I*. Praha: F. Kytka, 1882.
- SEDLÁČEK, Josef. *Stručná nauka o zboží*. Praha: I.L. Kober, 1873.
- STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Lidové kroje v Československu*. Praha, 1949.
- STRÁNSKÁ, Drahomíra. *Lidové kroje v Československu*. Praha: J. Otto, 1950.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Irena, MALINA, Jaroslav, ed. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. V Brně: Nadace UniversitasMasarykiana, 2005. Scientia (Nadace UniversitatisMasarykiana). ISBN 80-7204-310-2.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Irena a Věra MÄRZOVÁ. *Lidový oděv v Čechách 19. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- ŠTUMPF, Josef. *Nauka o domácím hospodářství pro školu i dům*. V Praze: Theodor Mourek, 1873.
- TALAVÁŠEK, Oldřich. *Tkalcovská příručka*. Praha: SNTL, 1980.
- TARCALOVÁ, Ludmila. *Kroj na Uherskohradištsku*. Uherské Hradiště: Klub kultury v Uherském Hradišti, 2013. ISBN 978-80-260-4267-9.
- TAUBER, Arnošt. *Královna bavlna: její vzestup, vláda a ústup ze slávy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1966.
- TERŠL, Stanislav. *Malá encyklopedie textilií a odívání*. 2., nezm. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1989. ISBN 80-03-00066-1.
- TURKOVÁ, Marie. *Hanácký kraj v Nákle*. 1. vyd.[Olomouc]: Marie Turková, 2013, 92 s. ISBN 978-80-260-4911-1.

VÁLKA, Miroslav. *Hanácká lidová výšivka*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1985.

WINTER, Zikmund. *Dějiny kroje v zemích českých*. Praha: F. Šimáček, 1893.

WOLFOVÁ, Eva a Zuzana ARSENJEVOVÁ. *Tkaní*. Brno: CP Books, 2005. Tradiční řemesla (CP Books). ISBN 80-251-0301-3.

Internetové zdroje:

MERTO VÁ, Petra, Alena SAMOHÝLOVÁ a Ludvík HOLCNER. NÁRODNÍ ÚSTAV LIDOVÉ KULTURY. *Metodika nedestruktivního průzkumu historických tkanin etnografického charakteru z období 1850 až 1950, jejich dokumentace a identifikace.: MEP (Metodika etnografického průzkumu)*. [online]. Strážnice, 2015 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: https://www.nulk.cz/wp-content/uploads/2017/02/Certifikovana_metodika_historicke_tkaniny_NULK.pdf

Olomoucký REJ [online]. 2019 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: <http://olomoucky.rej.cz/clanky/historie/3781-svata-hana-zeme-zaslibena-hanaci-druhe-kategorie-mesto-olomouc>

Národopisná encyklopedie [online]. s. 1248 [cit. 2020-12-28]. Dostupné z: http://www.eu.avcr.cz/opencms/export/sites/eu/.content/files/Narodopisna_encyklopedie/H.pdf

Fashion Publishing, s.r.o. - Moda.cz [online]. [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://www.moda.cz/navrhar/rajska-beata--9197>

D., Veronika. *Fashion Publishing, s.r.o. - Moda.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://www.moda.cz/a/letni-kolekce-rif-beaty-rajske-na-moda-fashion-days-v-ceskem-krumlove--19429>

DUDÁŠOVÁ, Zuzana. *IDNES.cz* [online]. 2016 [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/modni-navrharka-beata-rajska-a-jeji-nova-lidova-kolekce-rif-2017.A161130_2289493_jihlava-zpravy_mv

Milan METELKA, a.s. <https://metelka.cz> [online]. [cit. 2021-4-18]. Dostupné z: <https://metelka.cz/vitejte-na-morave/trika-z-kyjova-folklorni-moda-pro-kazodenni-noseni/>

SYLVA. <http://chilliandchocolate.cz> [online]. 2017 [cit. 2021-4-19]. Dostupné z: <http://chilliandchocolate.cz/cs/rozhovor-s-tomasem-jerelou-spoluzakladatelem-e-shopu-trika-z-kyjova/>

Trikazkyjova [online]. Kyjov, 2021 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.trikazkyjova.cz/cs/>

FREIWALDOVÁ, Pavla. *IDNES.cz* [online]. 2021 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/prace-a-podnikani/rozhovor-tomas-jerela-martin-zrzavy-trika-z-kyjova-kohoot.A210226_064232_podnikani_frp

NĚMEČKOVÁ, Magdaléna. <https://hodoninsky.denik.cz> [online]. 2020 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://hodoninsky.denik.cz/ctenar-reporter/podivejte-se-jak-prehlikove-molo-ovladly-lidove-ornamenty-20200826.html>

D., Veronika. *Fashion Publishing, s.r.o. - Moda.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-5-13]. Dostupné z: <https://www.moda.cz/a/inspirace-lidovymi-tradicemi-dechberouci-foceni-na-farme-pro-projekt-folklorstyl--19676>

CO JE TO TA FAST FASHION A PROČ O NÍ TEĎ VŠICHNI MLUVÍ? *ELLE* [online]. 2019 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://www.elle.cz/moda/co-je-ta-fast-fashion-proc-o-ni-ted-vsichni-mluvi>

PRNKOVÁ, Jana. Tradiční modrotisk – v čem spočívá jeho tajemství? *Atelier: design & handmade* [online]. [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: <https://magazin.atelier.cz/tradicioni-modrotisk-v-cem-spociva-jeho-tajemstvi/>

NuV Národní ústav pro vzdělání [online]. Praha, 2010, 2013-01-20 [cit. 2021-3-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/17>

Obrazové zdroje:

Obr. č. 1: Mužský кроj.....24
ZAHRADNÍK, Milan a Hana SVAČINOVÁ. *Hanáci z pohledu Marie Gardavské kdysi a dnes*. Ilustroval Marie GARDAVSKÁ. Kojetín: MěKS Kojetín, 2013. ISBN 978-80-260-4882-4. Str. 15

Obr. č. 2: Muži v hanáckém кроji.....24
Folklorní sdružení České republiky [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/fotky/prezentace.phtml?id=1436&od=5>

Obr. č. 3: Ženy v hanáckém кроji.....33
SMAHEL, Rudolf. *Flora Olomouc*. Martin: Osveta, 1973. Edícia fotografických vlastivedných publikací. Str. 60

Obr. č. 4: Ženský кроj ze zadní strany.....33
SMAHEL, Rudolf. *Flora Olomouc*. Martin: Osveta, 1973. Edícia fotografických vlastivedných publikací. Str. 61

Obr. č. 5: Kordulka.....61
TURKOVÁ, Marie. *Hanácký кроj v Nákle*. 1. Olomouc: Profi - tisk group, 2013. Str. 6

Obr. č. 6: Výšivka na kabátci.....61
TURKOVÁ, Marie. *Hanácký кроj v Nákle*. 1. Olomouc: Profi - tisk group, 2013. Str. 12

Obr. č. 7 růže stolistá, 8 hřebíčková, 9 slunečnicová.....62
BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Str. 76

Obr. č. 10: růže stolistá.....62

HOSKOVEC, Ladislav. ROSA ×CENTIFOLIA L. – růže stolistá / ruža stolistá. <i>Www.botany.cz</i> [online]. 2019 [cit. 2020-08-20]. Dostupné z: https://botany.cz/cs/rosa-centifolia/ (Zdroj: Hoskovec, 2019)	
Obr. č. 11, 12: slunko.....	62
BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. <i>Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná</i> . Boskovice: Albert, 1997. Str. 76	
Obr. č. 13: slunečnice roční.....	62
Foto autor	
Obr. č. 14 – 20: Zvonkový ornament	63
BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. <i>Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná</i> . Boskovice: Albert, 1997. Str. 76	
Obr. č. 21: Zvonek moravský.....	63
PODEŠVA, Zdeněk. CAMPANULA MORAVICA (Spitzner) Kovanda – zvonek moravský / zvonček moravský. <i>Www.botany.cz</i> [online]. 2007 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: https://botany.cz/cs/campanula-moravica/	
Obr. č. 22: Palma.....	63
BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. <i>Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná</i> . Boskovice: Albert, 1997. Str. 77	
Obr. č. 23: Datlovník pravý.....	63
KOVÁŘ, Ladislav. PHOENIX DACTYLIFERA L. – datlovník pravý / datlovník. <i>Www.botany.cz</i> [online]. 2007 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: https://botany.cz/cs/phoenix-dactylifera/	
Obr. č. 24,25,26: Stylizace jablíčka.....	64
BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. <i>Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná</i> . Boskovice: Albert, 1997. Str. 75	
Obr. č. 27: Jablko.....	64
Běžné jablko má v sobě přes 100 milionů bakterií, tvrdí vědci: BAKTERIE V JABLKU. <i>Echo24.cz</i> [online]. 2019 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: https://echo24.cz/a/ShCmX/bezne-jablko-ma-v-sobe-pres-100-milionu-bakterii-tvrdi-vedci	
Obr. č. 28: Šaty pro MISS Word 2016 z modrotisku.....	65
Fotogalerie: Šaty pro Českou MISS World 2016 z modrotisku. <i>Modrotisk-Danzinger.cz</i> [online]. 2016 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: https://www.modrotisk-danzinger.cz/fotogalerie/	
Obr. č. 29: Matrice k tisku.....	66
PACÁKOVÁ, Romana a Milan BAJÁK. Víte, co bylo jedním z nejstarších řemesel, která kvetla v podhůří Orlických hor? Modrotisk! <i>Český rozhlas</i> [online]. 2019 [cit.	

2020-8-20]. Dostupné z: https://hradec.rozhlas.cz/vite-co-bylo-jednim-z-nejstarsich-remesel-ktera-kvetla-v-podhuri-orlickych-hor-7751133	
Obr. č. 30: Vzor hroznů.....	66
MALÝ, Jan. Modrotisk, starobylá technika barvení látek. <i>Ireceptar.cz</i> [online]. 2013 [cit. 2020-8-20]. Dostupné z: https://www.ireceptar.cz/zajimavosti/modrotisk-starobyla-technika-barveni-latek.html	
Obr. č. 31: Fěrtušek z uničovského tisku.....	68
LUDVÍKOVÁ, Miroslava. <i>Lidový kroj na Hané</i> . Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1. Str. 33	
Obr. č. 32: Střih zástěry.....	69
Foto autor	
Obr. č. 33: Édouard Manet, Le Bouchon, 1878.....	70
Édouard Manet, Le Bouchon. In: <i>Wikipedia: the free encyclopedia</i> [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2011 [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Manet_Le_Bouchon_DMA.jpg	
Obr. č. 34: Egon Schuele, Self portrait, 1918.....	70
Egon Schuele, Self portrait. In: <i>Wikipedia: the free encyclopedia</i> [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2009 [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schiele_-_M%C3%A4nnlicher_Akt_kauernd_Selbstportr%C3%A4t_-_1918.jpg	
Obr. č. 35: Rozdíly v proporcích muže a ženy.....	71
BARBER, Barrington. <i>Základy figurální kresby: kurz pro výtvarníky</i> . Praha: Svojtka & Co., 2008. ISBN 978-80-7352-755-6. Str. 10	
Obr. č. 36: Picknik, astenik, atlet.....	71
BARBER, Barrington. <i>Základy figurální kresby: kurz pro výtvarníky</i> . Praha: Svojtka & Co., 2008. ISBN 978-80-7352-755-6. Str. 14, 15	
Obr. č. 37: Návrhy Venduly Niklové.....	73
TOBIŠKOVÁ, Kateřina. <i>Vylepšit pracovní oděvy v zemědělství. Návrhářka Vendula Niklová pokračuje v rodinné tradici a řeší podobu oblečení, které se již léta nemění</i> [online]. 2020 [cit. 2020-08-31]. Dostupné z: https://www.czechdesign.cz/temata-a-rubriky/vylepsit-pracovni-odevy-v-zemedelstvi-navrharka-vendula-niklova-pokracuje-v-rodinne-tradici-a-resi-podobu-obleceni-ktere-se-jiz-leta-nemeni	
Obr. č. 38: kolekce Ríf od Beáty Rajské.....	74
D., Veronika. LETNÍ KOLEKCE RÍF BEÁTY RAJSKÉ NA MODA FASHION DAY(S) V ČESKÉM KRUMLOVĚ. <i>Moda.cz</i> [online]. 2017 [cit. 2020-8-31]. Dostupné z: https://www.moda.cz/a/letni-kolekce-rif-beaty-rajske-na-moda-fashion-days-v-ceskem-krumlove--19429?page=4	
Obr. č. 39: Malba na látku.....	74
Malování na textil. <i>Drawplanet</i> [online]. 2018 [cit. 2020-8-31]. Dostupné z: https://www.drawplanet.cz/malovani-na-textil/	

Obr. č. 40: Hanácká nevěsta s družičkou.....	74
STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. <i>České a slovenské lidové kroje</i> . Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-916-6. Str. 8	
Obr. č. 41: Hanácký svatební pár.....	74
STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. <i>České a slovenské lidové kroje</i> . Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-916-6. Str. 9	
Obr. č. 42: Střih trička.....	76
Foto autor	
Obr. č. 43: Karolina Babuska, plátěné tašky.....	77
LOUDA, Jiří. Taščenky? Inspiraci nacházím v přírodě, říká jejich tvůrkyně Karolína Babuská. <i>Liberecky.denik.cz</i> [online]. 2019 [cit. 2020-8-31]. Dostupné z: https://liberecky.denik.cz/zpravy_region/tastenky-inspiraci-nachazim-v-prirode-rika-jejich-tvurkyne-karolina-babuska.html	

Přílohy

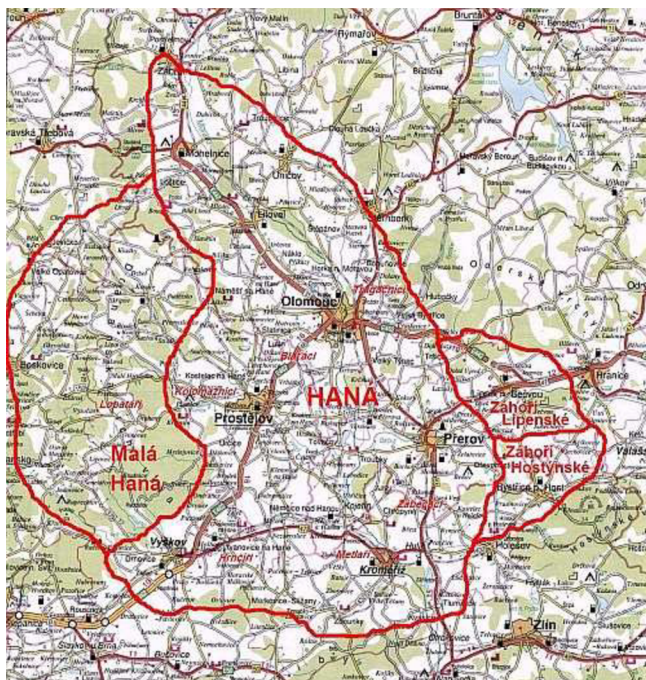
Příloha A: Haná a hanácký kroj	~ 1 ~
Příloha B: Realizace oděvů	~ 7 ~

Příloha A: Haná a hanácký kraj

1) Mapa oblasti Hané

(Zdroj: Haná. *Mapy.cz* [online]. [cit. 2021-6-6]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.9583698&y=49.5683519&z=9&q=Haná&source=area&id=113569>)

2) Mapa Hané s vyznačenými okolními regiony

(Zdroj: Region Haná. *Kosíř Kostelec* [online]. [cit. 2021-6-6]. Dostupné z: <https://kosir-kostelec.webnode.cz/region-hana/>)

3) Muž s pelerynovým pláštěm

(Zdroj: STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. *České a slovenské lidové kroje*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-916-6. Str. 66)

4) Muži a ženy v hanáckém kroji

(Zdroj: PÍŠTĚLKA, Libor. *Městys Švábenice*. Brno: Pro městys Švábenice vydalo vydavatelství F.R.Z. agency, 2010. ISBN 978-80-87332-04-7. Str. 101)

5) Hanácký kroj

(Zdroj: ZAHRADNÍK, Milan a Hana SVAČINOVÁ. *Hanáci z pohledu Marie Gardavské kdysi a dnes*. Ilustroval Marie GARDAVSKÁ. Kojetín: MěKS Kojetín, 2013. ISBN 978-80-260-4882-4. Str. 25)

6) Ženy ve fěrtušku

(Zdroj: JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská. ISBN 80-86156-31-1. Str. 317)

7) Pár v kroji

(Zdroj: LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové kroje z České republiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-293-6. Str. 167)

8) Svatební průvod

(Zdroj: LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové kroje z České republiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-293-6. Str. 70)

9) Děvčata v kroji, vyšívána zadní část živůtku
(Zdroj: LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové kroje z České republiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-293-6. Str. 168)

10) Ženy v posledním typu kabátku tzv. kacabajce
(Zdroj: BROUČEK, Stanislav a Richard JEŘÁBEK, ed. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8. Str. 343)

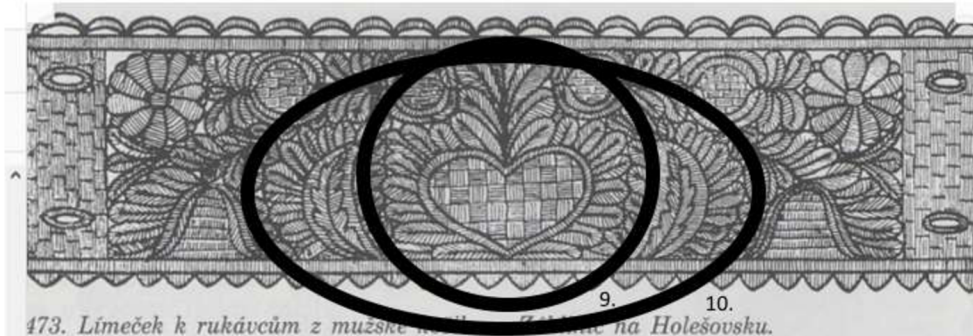
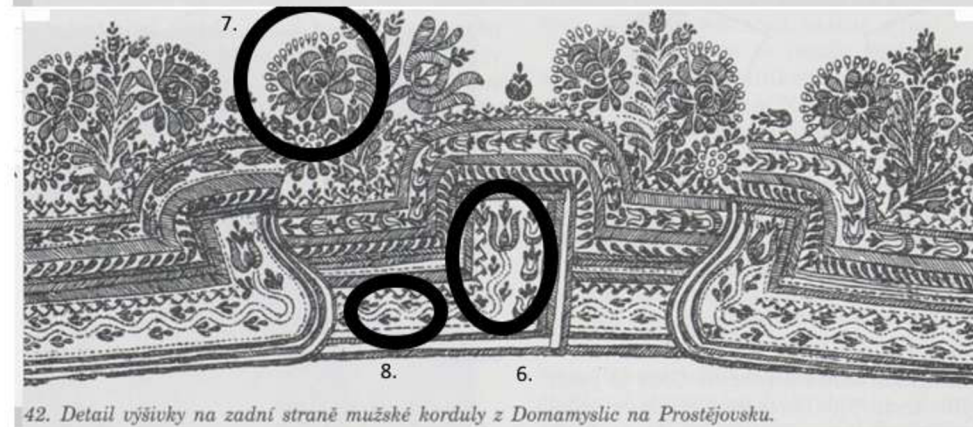
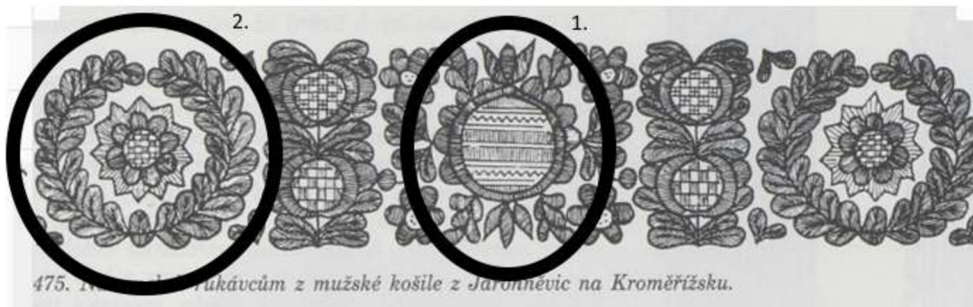

11) Žena v kroji, přes dítě úvodnice
(Zdroj: STAŇKOVÁ, Jitka a Ludvík BARAN. *České a slovenské lidové kroje*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-916-6.Str. 105)

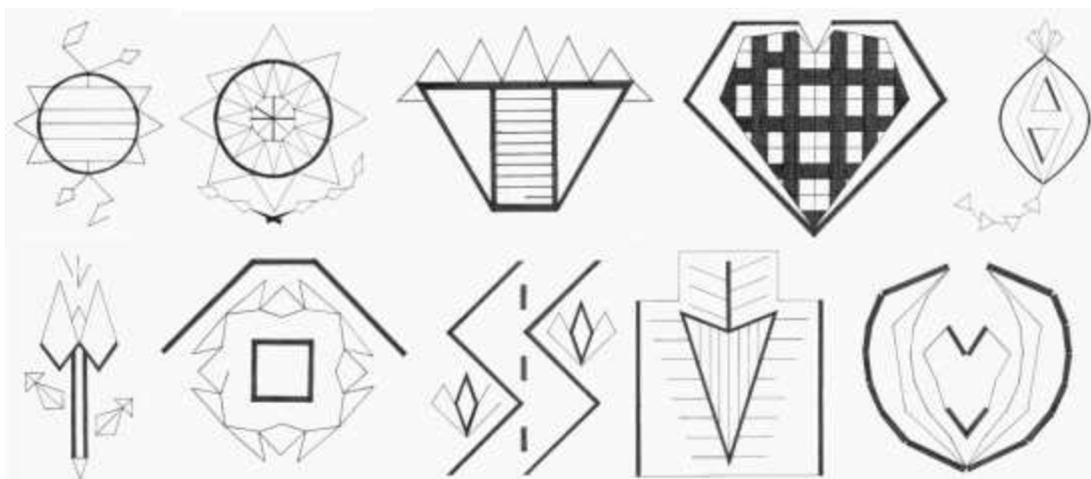
12) Výšivka na úvodové chůvce
(Zdroj: STAŇKOVÁ, Jitka. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Panorama, 1987. Naše vlast (Panorama). Str. 109)

Příloha B: Realizace oděvů

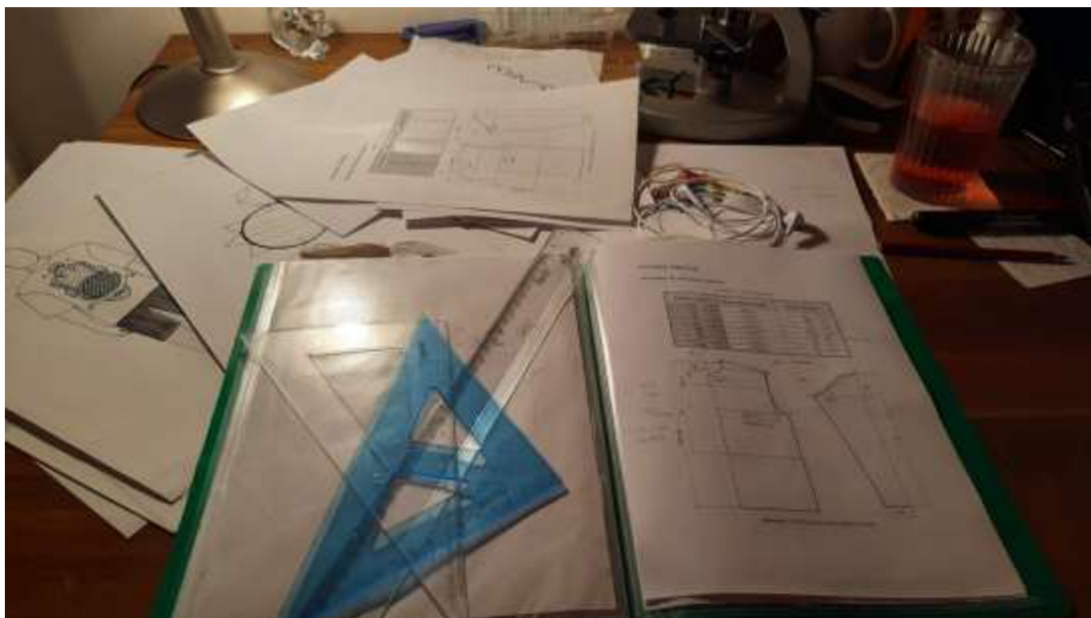

13) Inspirace pro vzory k vyšívání

(Zdroj: BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x.)

14) Návrhy vzorů k vyšití
(Zdroj: foto autor)

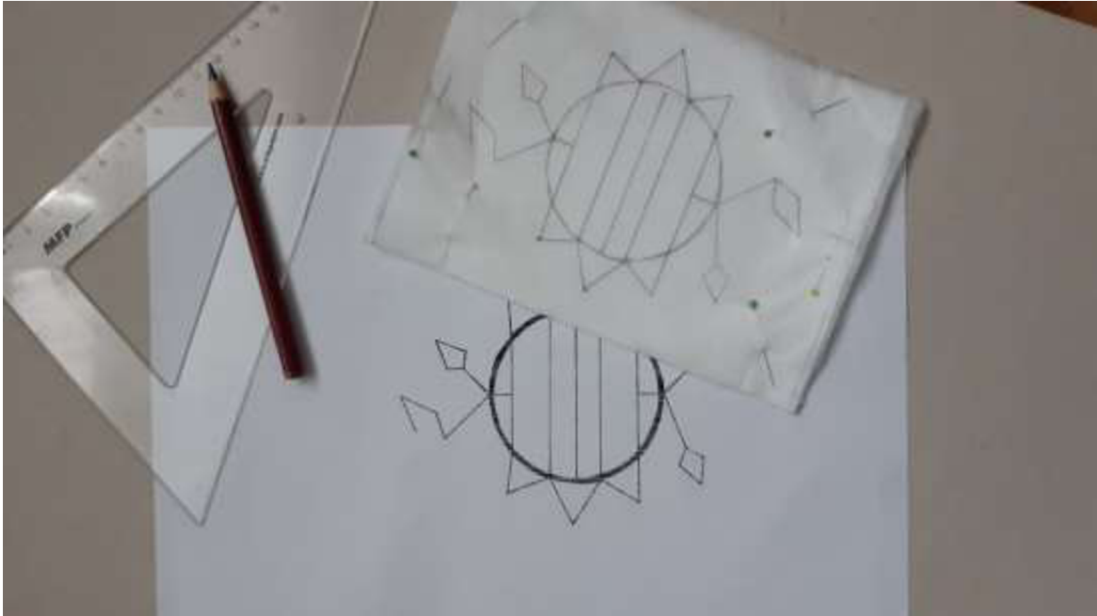
15) Počítání stříhu
(Zdroj: Foto autor)

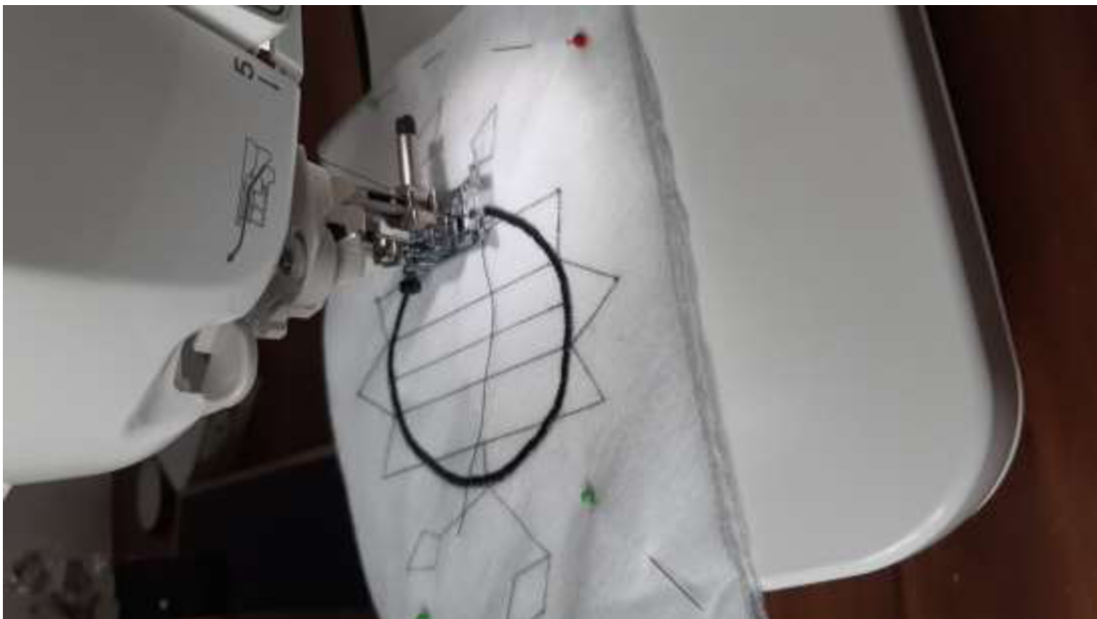
16) Rýsování stříhu
(Zdroj: Foto autor)

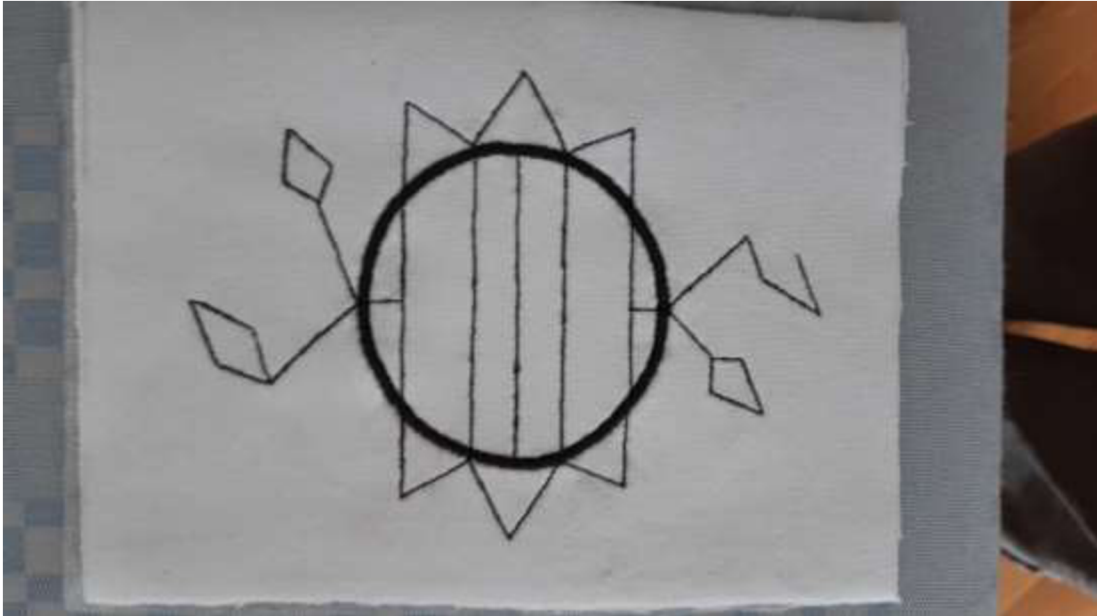
17) Překreslení stříhu na látku
(Zdroj: Foto autor)

18) Překreslení vzoru na rozpostný vlizelín
(Zdroj: Foto autor)

19) Vyšívání vzoru
(Zdroj: Foto autor)

20) Hotový vzor
(Zdroj: Foto autor)

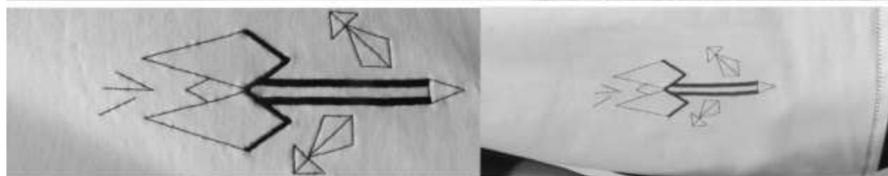
21) Našpendlené tričko, připravené k sešití
(Zdroj: Foto autor)

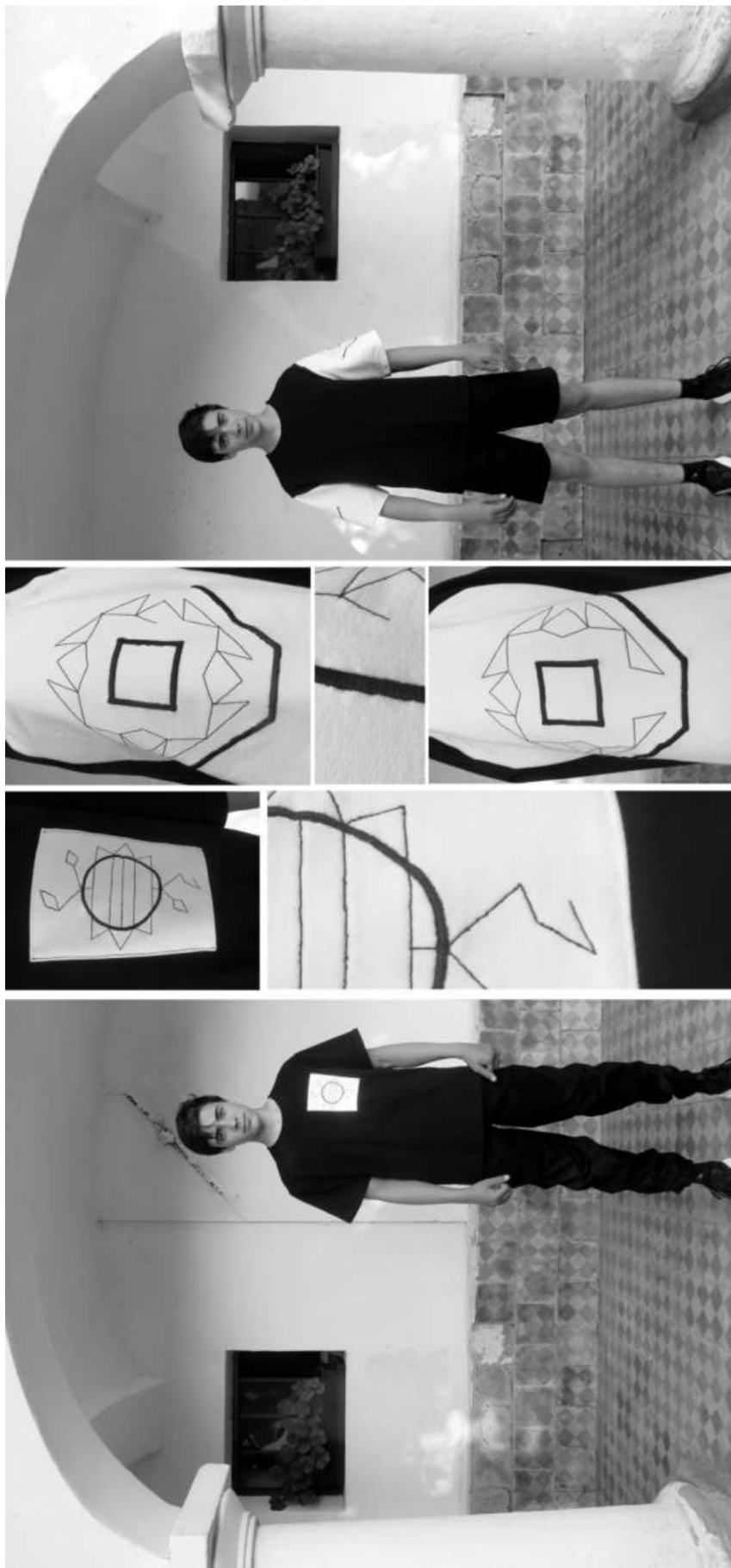
22) Šití rukávů
(Zdroj: Foto autor)

23) Tričko bez začištěných rukávů, spodní strany a průkrčíku
(Zdroj: Foto autor)

24) Hotové oděvy s detailem vzoru
(Zdroj: foto autor)

25) Hotové oděvy s detailem vzoru
(Zdroj: foto autor)